

ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΤΕΧΝΗ

ΧΡΟΝΙΑ Β'. ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1928 - ΤΕΥΧΟΣ 5^ο

ΑΣΦΑΛΤΟ ΠΡΟΜΑΝΤΕΜΑ

*Πεταλούδα παραστρατημένη
ἔθοραμε ὡς τὴ σκάλα, θλιβερά —
τὸ ἀλαφρό της πέταμα βαρβαίνει
ἀπ' τὰ ζωωμένα της φτερά.*

*Εἶναι δύση — ἀλήθεια — εὐλογημένη,
ἡμερος καιρός, χαρὰ Θεοῦ...
κι' ὄλο τὸ ἀπὸ μέσα τοῦ σπιτιοῦ
ἄμοιαστο ἀντιφῆγγισμα λαβαίνει :*

*κόκκινος ἠλιόγυρος ἀγάλι
βασιλεύει μὲς στὴν ἐξοχή,
— μὲς στὴν ἡσυχία, πὸν ἢ ἀνεμοζάλη
τὴν παραμονεύει κ' ἢ βροχή...*

*Αὔριο θὰ μαυρίση μὲς στὸ σπίτι,
θᾶθη ἀνεμολοῖ, κι' ὄγρη νοτιά...
Καί, ἥλιο ἀποζητώντας καὶ φωτιά,
θὰ συγχροσπαράζει στὸν φεγγίτη.*

*Ρόδα στὰ ποτήρια πιά δὲ θᾶναι,
μήτε δανλιὰ ἀκόμα στὴ γωνιά,
κρούες οἱ φοῦχτες, δὲ θὰ τὴ χωρᾶνε,
κ' ἢ καρδιά μας θᾶχει παγωνιά.*

*Κ' ἔτσι, σὰν τὴν ἴδια μας τὴ νειότη,
τ' ἄσπρο της φτεροῦ θὰ μαραθῆ,
ὅπως ἔχει ἢ ἀγάπη μας χαθῆ,
κ' ἢ ἐπουράνια ἢ μνήμη μας ἢ πρώτη...*

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΓΑΣ

ΣΤΙΓΜΑΤΑ

Κατάρα από παλιὰ καὶ ξένα κοίματα
μὰς πλάκωσε βαρεία, σὰ σ' ὕπνο ἢ μόρα,
κι' ἄφηκε νὰ φανοῦνε ξάφνου τώρα
σὸ ἀῖμα μας τῆς σκουριάς τους τὰ συντρίμματα.

Καὶ τοῦ Κακοῦ τὰ βροντερὰ τὰ βήματα
τὰ βόηθησε καὶ κάποια στρογγυλὴ ὦρα
καὶ ξέσπασε τῶν φαρμακιῶν ἢ μπόρα
στῆς γαλήνιας ἀγάπης μας τὰ κύματα.

Γλυκεῖά μου ἀγάπη, διῶξε τα μακριά μας
νὰ χαθοῦνε σὸ χιτὲς καὶ σὸ προχιτὲς,
μέσα κεῖ πού ἀναβλύζει ἡ δυστυχία μας

κ' ἔλα μὲ τίς ἀγκάλες ἀνοιχτές...
Εἶναι κοίμα τὰ ὠραῖα νὰ τὰ χαλοῦμε,
μιὰ κι' ἀπὸ τὴν ἀγάπη λαχταροῦμε.

49271

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

ΜΠΑΛΑΝΤΕΣ

Η ΒΟΣΚΟΠΟΥΛΑ

Στις σιωπηλὲς ἀστροφεγγιὲς καθότανε
Μονάχη ἢ βοσκοποῦλα σὸ βουνὸ
Κυτιώντας ἐν' ἀστέρι λησμονιώτανε,
Τ' ἀγάπησε ἢ φτωχή, σὸν οὐρανό.

Κι' ἐκεῖνο βλέποντάς τη τὴν ἀγάπησε,
Καὶ μιὰ φορὰ δειλό, τρομουλιασὸ
Κατέβηκε σιγὰ σιγὰ καὶ κάθισε
Στὸ πλάγι τῆς, σὲ τόπο εὐωδιαστό.

Καὶ κάθε νύχτα ἐρχόταν κι' ὄλο λέγαγε,
“Ὅσο τὰ σκότη σκέπαζαν τὴ γῆ,
Καὶ τρυφερὶ φιλιώντουσαν καὶ φεύγανε
Τὴν ὦρα πὸν γλυκόφεγγε ἡ ἀγῆ.

Μὴ ἢ βοσκοποῦλα ἀρρώστησε καὶ πέθανε,
Καὶ τ' ἄστρο σὰν κατέβη σὸ βουνὸ
Καὶ δὲν τὴ βροῆκε, τῶνοιωσε καὶ δάκρυσε,
Καὶ δὲν ἐφάνη πιά σὸν οὐρανό.

Η ΛΕΝΙΩ

Τρελλὴ ἀπ' τῆς ἀγάπης τὴ χαρὰ
Πάνου ἀπὸ τὸ νεκρὸ τοῦ ἀγαπημένου της
Στεκόταν ἢ Λενιὼ καὶ τρυφερὰ
Τοῦμίλαγε καὶ γύρω ὄλοι δακρῶζανε.

— «Μὴ μὲ γελᾶς, χρυσό μου, κι' ἄλλα ἄς παίξωμε
Παιχνίδια κι' ὄχι τέτοια θλιβερὰ» —
Καὶ πέφτοντας ἀπάνω του τὸν φίλαγε,
Τρελλὴ ἀπ' τῆς ἀγάπης τὴ χαρὰ.

Καὶ τὰ τρελλὰ φιλιὰ της τὸν ἀνάστησαν
Καὶ φύγανε μαζὶ χειροπιασμένοι,
Γιὰ χώρα μακρονὴ κι' ὄνειρομμένη,
Καὶ κεῖ ποτέ τους πιά δὲ χωριστήκανε.

ΛΕΩΝ. ΡΑΖΕΛΟΣ

LES RATÉS

(ΤΟΥ Γ. ΒΡΗΣΙΜΙΤΖΑΚΗ)

Γελοῦν μὲ πίκρα σὰν δὲν εἶναι μελαγχολικοί·
Δὲν ξεύρουν τὴ γαλήνη αὐτοί, δὲν νιόθουν τὴ χαρά·
Μὲς στὴν παρέα φαίνονται οἱ κουρασμένες τους μορφές.
Τὸ γέλιο τοὺς τὸ σταματᾷ μὴ πίκρα,
Γιατὶ ὑποφέρουν δὴ φορές, αὐτοὶ οἱ ἀτέλειοι μεγάλοι.

ΤΑ ΠΕΥΚΑ

Γέρικα πεῦκα, παῖξτέ μου
τὸν ἔμορφο σκοπό σας.
Ἐλάτε τώρα π' ἄφηκα
τὸν κόσμο ποῦχα γύρω μου
κι ἀγάπη κι ἀναμνήσεις.

Ἄρχεῖστε, πεῦκα· ἔρχεται
τῆς θάλασσας τ' ἀγέρι,
κείνο ποῦ ξεύρει, ἔμορφα
τὰ φύλλα τὰ χαϊδεύει.

Πέξτε κι ἐγὼ θὰ κοιμηθῶ·
ἐκείνο τ' ὄνειρο θὰ δῶ,
ἐκείνο ποῦ μαγεύει.

ΝΥΧΤΙΑ ΧΙΟΝΙΣΜΕΝΗ

Παγωμένη, ἀσπρισμένη
Νυχτιά χιονισμένη
Νυχτιά φεγγερή.

Τὰ νερά ἀκινητοῦνε,
Τὰ φύλλα ἔχουν πέσει.

Τὰ δένδρα θλιμμένα
Μὲς σὲ ἄσπρα ντυμένα
Τὲς σκιές τοὺς σκορπίζουν
Γυμνές δὴ καὶ κεῖ.

Ἄσπρα Βορηᾶς ἔχει σβύσει·
Ἀὐτὴ κοιμᾶται ἢ ζωή.

Κάθε ὑπαρξὶ ἀνοιώνει
Πῶς δὲν ζεῖ παρὰ μόνη.

Ἐκκουράσου καὶ σὺ,
Ἄπ' τὴν ξένη ζωή.

Μεῖνε μότος μαζί σου
Γύρε σι' ἄσπρο χαρτί σου,
Ποῦ πιστὰ θὰ φυλάξει
Τῆς νυκτιᾶς τὴ σιγή.

ΠΑΡΙΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΗΤΑΡΑΚΗΣ

ΜΕΛΕΤΗ

Σκνυμένοι κι' εἰδιαβάζαμε μαζί τοῦ Ὀβιδίου
τὴ Θίσιβη καὶ τὸν Πύραμο, πὸν θάνατο κακὸ
εὐδρήκανε· μὲ κύτταξες κρυφὰ καὶ τοῦ βιβλίου
τὰ λόγια πὸ σὺ τῶκαναν τὸ βλέμμα ἐρωτικό.

Καὶ μιὰ στιγμή σηκώνοντας τ' ὀλόξανθο κεφάλι
γελῶντας μ' ἀνερώτησες δειλὰ καὶ βιαστικά·
— Για μένα σὺ θὰ πέθαινες;

κι' ἐγέλασες καὶ πάλι.

Μὰ πρὶν σ' τὸ πῶ — σὺ τῶξερες! — μὲ φίλησες γλυκά.

ΑΠΟΓΝΩΣΙΣ

Ἡ νόχι' ἀπόψε, πέλαγο φουρτουριασμένο, πὸν ζητᾷ
τὸ δόλιο τὸ καρᾶβι νὰ σκορπίσῃ
συντριμμία: ξύλα ἴδω κι' ἐκεῖ σχοινιά, σ' ἀπόγνωση κρατᾷ
τὸν ἄτονό μου λογισμό π' ὄλο καὶ πάει νὰ σβύσῃ.

Ἀπάνω, κάτω, γύρω μου ἀπλώνεται ἄγρια ἢ σκοτεινιά
κι' ἐλπίδα πνυθενά, κανένας φάρος·
τὸ ποθητὸ κι' ἀτίμητο μὲ τὴν γλυκειὰν ἀπανεμιὰ
λιμάνι ἀπόψε μακρὰ καὶ πλαγιὰ μου ὁ χάρος....

ΠΟΘΟΣ

Τί ὄμορφα πὸν περνούσαμε τὰ βράδια στὸ χωριὸ
κάθε φορὰ πὸν ντύνονταν τὰ ἄσπρα τῆς ἠ πλάση
στὸ κούτσουρο, πὸν σπίδαγε, τριγύρω τὸ βαρεῖο
στὴν παρυστιὰ ἀνάβοντας! — ὦ! ζήση σ' ἔχω χάσει.

Στὴ μιὰ γωνιά καθότουρα σκυμμένη ἢ γιαγιά
— πηγὴ πολλῶν παραμυθιῶν π' ὄλο γιὰ δράκους λέγαν—,
ὁ καμπουράκος ὁ παπποῦς στὴν ἄλλη τὴ γωνιά
καπνίζοντας ἐνῶ στὸν νοῦ τὰ ρειᾶτα του ἐπλέγαν.

Δίπλα στὸ γέρο ὁ κύρης μου· ἢ μάννα μου κοντὰ
μ' ἐμὲ—τὸ «γυιό της» στὴν ποδιά.— ὦ! τοῦ τζακιοῦ ἢ γλύκα,
πὸν γιὰ τοὺς δράκους κρατάγα τ' αὐτιά μου τεντωτὰ
ἐνῶ στὴ θράκα ψήγουνταν ζαχαρωμένα οὔκα.

Γλυκειὰ ζωὴ, πὸν χάθηκες σὰν κάθε τί φθαρτό,
πότε ξανὰ θὰ σὲ γενθῶ καὶ μὲ τὴ μάνα μόνο
πὸν μοῦμεινε; — Ἔισ' ἦτανε σὲ μένανε γραφτό!
Πότε ὦ! πότε κι' ἠδονὴ νὰ ροιώσω ὄλον τὸν πόνο!

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΥΚΗΣ

ΓΥΡΩ ΑΠ' ΤΟΝ ΑΛΕΞΑΝΤΡΟ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ¹

1

Πόσο χρήσιμες θὰ μᾶς εἶταν μερικὲς ἀναμνήσεις
μας! Θυμοῦμαι τὸν «Ἀκρίτα» τὸ περιοδικό. Θυμοῦμαι μὲ
τὶ λύσσα τὸ πολέμησαν οἱ νεοέλληνες τῆς ἐποχῆς ὡς
μαλλιαρό! Οἱ ἐπιστροφῆς ἐρχόντουσαν μὲ τὸ τσουβάλι,
ποῦ λείει ὁ λόγος. Ὅμως αὐτὸ δὲ θὰ μὲ πείραζε, ἂν κάθε
ἐπιστροφή δὲ μοῦ ἔφερνε — γραμμένη στὸ ξόφυλλο τοῦ
φυλλάδιου — καὶ μιὰ βρисиὰ ἀπ' τὶς πιὸ χυδαῖες καὶ
μιὰ ἀπειλὴ ἀπ' τὶς πιὸ ἠλίθιες. Κι ὁ θυμὸς μου μιὰ
μέρα ἐξέσπασε σ' ἓναν ἀπ' αὐτοὺς ποῦ μοῦ ἐπιστρέφανε
τὸ φύλλο, μὰ ποῦ εἶταν, συγκριτικὰ μὲ τοὺς ἄλλους, ὁ
πιὸ εὐγενής, ὁ πιὸ ἀνώδυνος. Δὲ σημείωσε στὸ ξόφυλλο
παρὰ τὴ φράση αὐτή: «Ἐπιστρέφεται ὡς μαλλιαρό».
Ἐξω φρενῶν κι ἐγὼ τοῦ ἔγραψα ἐν' ἀνοιχτὸ γράμμα,
γεμάτο πολεμικὸ ἄχτι καὶ τὸ δημοσίεψα στὸν Ἀκρίτα.
Κυκλοφόρησα τὸ φύλλο, καὶ τὸ βράδυ πῆγα καὶ κάθησα
κουρασμένος στὸ καφενεδάκι τῆς Δεξαμενῆς ὄπου σὲ λίγο
ἦρθε κι ὁ ἀξέχαστος Παπαδιαμάντης. Ὅμως ἀντὶ νὰ
καθήσει κοντὰ μου, καθὼς συχνὰ συνήθιζε, στάθηκε
δρθός, θυμωμένος· μὲ λόγια πικρὰ μοῦ ἐξέφρασε τὴν
ἀγανάκτησή του γιὰ τὴν πράξη μου· κι ἔγινε ἄφαντος
προτοῦ νὰ κατορθώσω ν' ἀρθρώσω ἔστωντας καὶ μιὰ
φράση γιὰ δικαιολογία μου.

Ἡ ἐντύπωση ποῦ μοῦ προξένησε εἶταν κεραυνοβόλα.
Εἶταν κι ἡ ψυχολογική μου στιγμή τέτοια. Τὸ περιοδικό,
ποῦ ἢ νεανική μου πίστη εἶχε στηρίξει ἐλπίδες φιλολογι-
κῶν τροπαίων, βρισκόταν πρὸς τὸ τέλος του. Ἄλλα
συναισθηματικά μου ὄνειρα τᾶβλεπα νὰ κατατρακυλᾶνε.
Εὐκόλος καθὼς εἶμουν στὸ ν' ἀφήνουμε νὰ μὲ κυριεύουν
οἱ ἐντυπώσεις, παραδόθηκα αἰχμάλωτος στὴν ἀπόγνωση.
Ὅστος σὲ λίγα λεπτὰ τῆς ὥρας βλέπω πάλι δρθὸ
ἀντίκρι μου τὸν Παπαδιαμάντη, μὲ τὰ χέρια σταυρω-
μένα, μὲ τὰ μάτια κατεθασμένα, μὲ ὕφος ταπεινωμένο.
Σηκώθηκα ἀμέσως καὶ τοῦ πρόσφερα τὸ κάθισμά μου.

— Ὅχι, δὲ θὰ καθίσω μοῦ εἶπε. Ἦρθα μόνο γιὰ

¹ Ἀπτοῦς «Ἐπιλόγους» Τομ. β'.

νά σοῦ ζητήσω συγνώμη ποῦ παραφέρθηκα πρωτίτερα
καί σοῦ μίλησα μέ θυμό.

Τοῦ κάκου προσπάθησα νά τοῦ ἐξηγήσω πῶς δέ
μοῦκανε τίποτε ποῦ νάχει ἀνάγκη τῆς συγνώμης μου.
Ἄπεναντίας, τοῦ πρόσθεσα, πῶς ἐκεῖνος θάπρεπε νά μέ
συχωρήσει ποῦ τοῦδωκα ἀφορμή νά βγεί ἀπ' τόν ἑαυτό
του, τόν τόσο πάντα γαλήνιο.

— Ὅλ' αὐτά καλά καί ἅγια, μοῦ ξαναεῖπε· ὅμως σέ
παρακαλῶ νά μέ συχωρήσεις!

Καί δέ θάφρευε ἄν δέν ἄκουγε ἀπ' τὸ στόμα μου
τῆ λέξη: «Σέ συχωρῶ!».

Κι ὕστερ' ἀπό καιρὸ κατάλαβα τῆ χριστιανικῆ ση-
μασία ποῦ ἔδινε, ὁ ἀξέχαστος, στή συγνώμη μου. Διόλου
παράξενο τὸ ἴδιο ἐκεῖνο βράδυ σέ κανένα ἐκκλησάκι, ἀπ'
αὐτά ὅπου πήγαινε κι ἔψελνε νά ἐξομολογήθηκε τὴν
ἀμαρτία του στὸν παπᾶ κι ὕστερα νά μετάλαθε κιόλας.

Ὅμως μαζὺ κατάλαβα καί κάτι ἄλλο, ποῦ εἶναι, ὄχι
πιὰ συγκινητιῶ, μὰ βαθιὰ τραγικό. Κατάλαβα δηλαδή
τῆ θυσία ποῦ ἔκανε ν' ἀγανακτήσει πρὸς χάρη μου καί
νά μοῦ πάρει ὕστερ' ἀπό λίγο συχώρεση γιὰ νά μοῦ
δείξει μ' αὐτὸ τί χρωστοῦσα κι ἐγὼ νά κάνω.

Κι ἀκολουθῶντας τὸ παράδειγμά του, ὕστερ' ἀπό
χρόνια ποῦ συνάντησα τὸν παλιὸ συντρομητῆ τοῦ περιο-
δικοῦ μου τοῦ ζητήσα νά μέ συχωρήσει. Καί μέ συχώρεσε.

2

Ἐνα καλοκαιριᾶτικο ἀπομεσήμερο στὸ καφεενεδάκι τῆς
Λεξαμενῆς εἶδα τὸν Παπαδιαμάντη, τὸν χριστιανικὸν αὐτὸν
Σαίξπηρο. νά κάθεται στήν πιὸ ἀπομακρυσμένη ἀκροῦλα,
μόνος. Τὸν σίμωσα μέ τὸ καπέλλο στὸ χέρι καί τοῦ εἶπα:

— Μόνος σας σεβαστέ μου Δάσκαλε;

Καί μοῦ ἀπάντησε μελαγχολικά:

— Ἡ μοναξιά εἶναι ἡ δροσιὰ τῆς ψυχῆς!

Ἄλήθεια. Ἡ μοναξιά εἶναι δροσιὰ τῆς ψυχῆς στὸν
γαλήνιον, ὅπως εἶταν ἐκεῖνος. Ὅμως στὸν ἀνήσυχον ἢ
μοναξιά εἶναι διπλὴ φωτιά.

3

Οἱ γλωσσικὲς ἰδέες τοῦ Παπαδιαμάντη εἶταν ἀλλό-
κοτες. Θυμοῦμαι πῶς ἔγραψε σειρὰ ὀλόκληρη ἄρθρα γιὰ

τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καί τὰ δημοσίεψε μέ κάποιο ψευ-
δώνυμο σ' ἓνα ἑβδομαδιατικὸ φύλλο «Ἀλήθεια» ποῦ
ἔδραζε γνωστὸς δημοσιογράφος, πρῶν ἀρχισυντάκτης
τοῦ «Ἐμπρός», ὁ κ. Καλαμογδάρας, νομίζω.

Κάθε σαββατόβραδο μοῦ ἔφερε τὸ φύλλο καί μοῦ
τῶδινε γιὰ νά τὸ διαβάσω· μὰ, δημοτικιστὴς ἐγώ, δέ
μποροῦσα νά καταλάβω τίς γλωσσικὲς ἰδέες του καί γι'
αὐτὸ δέν τοῦ ἔκανα ποτὲ λόγο γιὰ τ' ἄρθρα του. Ποτὲ
ὅμως κι ἐκεῖνος δέν εἶχε τὴν ἀδιακρισία νά μέ ρωτήσει
νά τοῦ πῶ τῆ γνώμη μου.

Ἄν εἶμουν ἐκδότης θὰ τὰ ζητοῦσα σήμερα καί θὰ
τᾶδραζα σέ ξεχωριστὴ ἔκδοση. Γράφισιμο τοῦ Παπαδιαμάντη
πάντα θάχει κάποιο ἐνδιαφέρον. Τοῦ Σαίξπηρ, δημοσι-
εύουν οἱ ἐκδότες καί τὰ πιὸ ἀλλόκοτα ἔργα του — τόσο
ἀλλόκοτα ποῦ πολλοὶ σχολιαστὲς του ἰσχυρίζονται πῶς δέν
εἶναι δικὰ του. — ὅπως τὸν Τίτο Ἀντρέονικο λόγου χάρη.

Τοῦ Παπαδιαμάντη θυμοῦμαι κι ἄλλα του ποῦ δέ
μπήκαν σέ βιβλία. Τὰ χρονογραφήματα ποῦ δημοσίεψε
στὸ Νέο Ἄστυ τοῦ Κακλαμάνου καί ποῦ βέβαια κάθε
ἄλλο εἶταν ἀπὸ χρονογραφήματα. Εἶχαν κάτι ἀπὸ κου-
θέντα ἀπὸ ἀνάμνηση, ἀπὸ σκίτσο καί ἀπὸ διήγημα, ἀνα-
κατωμένα ὅλα σ' ἓνα ὕψος γεμάτο ἀφέλεια: Ὑφος
Παπαδιαμάντιο!

Ὅμως οἱ κριτικοὶ μας ἀσχολοῦνται πῶς θὰ θάψουν
καί τὰ πιὸ ἀξιόλογα ἔργα τῶν συγγραφέων μας. Πῶς ν'
ἀσχοληθοῦν καί μέ τὰ κατώτερα τῶν ποῦ τόσο θὰ μᾶς
χρησίμευαν, μολαυτά, γιὰ τὴν ἐξήγηση τῆς προσωπικό-
τητάς των.

4

Νοσταλγῶ ἓνα ξωκκλήσι σου
μὲς στὰ πεῦκα τῶν λόφων σου,
ὦ Ἀθήνα, χαμένο!
Νά σημαίνει ἢ καμπάνα του
ἐκεῖ σὰ φράνω.

Καί νά μπαίνω στήν ὄρα
τῆ γλυκιά τοῦ Σπερνοῦ.
Νά μὴν ἔχω συλλεϊτουργούς,
πάρει κάποια γερόντισσα
κι ἓναν τσοπάνο.

Θαμπά νᾶναι τριγύρα μου
καὶ νὰ καὶν δυὸ λαμπάδες
φτωχικὲς στὰ εἰκονίσματα
δυὸ Ἁγίων ἀσήμαντων
κι ἀγνοημένων.

καὶ γεμάτος κατάνυξη
νὰ θαρρῶ ἐκεῖ στὸ βάθος
πῶς ψέλνει τὸ τροπάριο
τὸ ἀγαπητό του ὁ Ἀλέξαντρος
Παπαδιαμάντης.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

ΜΙΑ ΑΠΟΚΡΙΑΤΙΚΗ ΝΥΧΤΑ

Δυὸ ἄνθρωποι κάθονται σὲ μιὰ γωνιὰ ἐνὸς ἀριστοκρατικοῦ κέντρου καὶ κουτσοπίνουν καπνίζοντες ἀδιάκοπα. Δὲ χορεύουν, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος, μονάχα μιλοῦν σιγὰ καὶ σὰ μὲ δειλία, ἀφοῦ κάθε πού θέλουν νὰ ποῦνε κάτι πλησιάζουν τὰ κεφάλια καὶ προσπαθοῦν νὰ συνεννοηθοῦν περισσότερο μὲ τὸ βλέμμα τους. Εἶναι κ' οἱ δυὸ τόσο μελαγχολικοὶ πὺν ἀποτελοῦν μιὰν ἀνυπόφορη παραφωνία μέσα στὴν ἀχαλίνωτη εὐθυμία καὶ στὴν ἀποκριατικὴ τρέλλα τοῦ κόσμου πὺν γλεντᾶ.

Ἡ στάση τῶν δυὸ αὐτῶν ἀνθρώπων ἴσως νὰ ταίριαζε μόνο σὲ δυὸ ξένους, πὺν φθάσανε μόλις τὴν προηγούμενη μέρα καὶ πὺν κάνανε κείνη τὴν βραδεῖα τὴν πρώτη τους ἐμφάνιση στὸ ἀριστοκρατικὸ κέντρο, ἄγνωστοι σ' ὅλους καὶ γι αὐτὸ ἀναγκαστικὰ συμμαζεμένοι. Μ' αὐτοὺ φαίνεται νὰ ἴναι γνωστοί, ἀφοῦ πολλοὶ μασκαρεμένοι κι ἀμασκάρητοι τοὺς πλησιάζουν καὶ τοὺς μιλοῦν μὲ θάρρος. Κ' εἶναι τότε μόνο πὺν εἶτε θὰ χαμογελοῦν μὲ τὰ πειράγματα τῶν μασκαρεμένων, εἶτε θὰ κάνουν βιασμένο κέφι βρίσκοντας κ' οἱ ἴδιοι ἀνάρμοστη τὴ μελαγχολία τους μέσα σ' ἓνα τέτοιο τόπο. Μὰ ὅταν ξαναμείνουν μόνοι ἀρχίζουν πάλι νὰ μιλοῦν ψιθυριστὰ σὰ νὰ συνωμοτοῦν.

— Πρόσεξε κεῖ στὸ βάθος... Μπροστὰ στὴν ὀρχήστρα... Βλέπεις;...

Εἶναι ἓνα νέο ζευγάρι. Τὸ κορίτσι φορεῖ ἓνα πράσι-

νο φόρεμα ἀπὸ ἀκριβὸ κρέπι. Τὸ φόρεμα εἶναι τόσο στενὸ ἀπὸ τὴ μέση κ' ἀπάνω πὺν κάνει τ' ἄγουρα στήθη του νὰ ξεχωρίζουν τεταρισμένα καὶ νὰ φαίνονται σὰ δυὸ μεγάλα ἀκάμωτα ροδάκινα. Ὁ νέος εἶναι ντυμένος μὲ μαῦρο κουστούμι τῆς ὥρας καὶ φορεῖ παπούτσια λουστρινένια. Ἐχουν δεμένα τὰ χέρια τους καὶ χορεύουν «ἐπὶ τόπου» παρὰ κολουθώντας κ' οἱ ἴδιοι τὸ μοντέρνο χορὸ τους, πὺν ἀναγκάζει τὰ πόδια τους νὰ διπλώνουν καὶ νὰ τσακίζονται σὰν τ' ἄκρα ἀνθρώπου πὺν πεθαίνει δηλητηριασμένος μὲ στρυχνίνη. Συχνὰ τὸ κορίτσι ἀνεβάζει ψηλὰ τὸ βᾶμένο του πρόσωπο καὶ παίρνει βαθειὲς ἀναπνοὲς οἴχνο-τας; γλαστὰ βλέματα στὸν καθυλιέρο, πὺν τῆς χαμογελά κι αὐτὸς κουνώντας δεξιά κι ἀριστερὰ τὸ ἰδρωμένο του κεφάλι.

— Εἶδες!...

Ὁ ἄλλος ἀνεβάζει τὰ γυαλιὰ στὸ μέτωπό του, κοιτάζει τὸ μέρος τῆς ὀρχήστρας καὶ κουνᾶ τὸ κεφάλι του ἀπελπιστικά.

— Τὸ κορίτσι αὐτὸ θὰ γίνεῖ σὲ λίγον καιρὸ σύζυγος κ' ὕστερα μητέρα...

— Ὡστόσο θὰ ἴναι ξεκλείδωτο...

— Καὶ διεφθαρμένο ψυχικά...

Σωπᾶνουν. Ὁ ἓνας πατεῖ νευρικά τὸ τσιγάρο του στὸ πάτωμα. Ὁ ἄλλος χτυπᾶ, μὲ τὸ χρονο τῆς μουσικῆς, τὰ δάχτυλά του στὸ μάγαρο τοῦ τραπέζιου.

— Κοντεύουνε ἐνὸς... Τὶ λὲς πᾶμε;

— Καὶ δὲν πηγαίνουμε!...

Ὁ πρῶτος κάνει νὰ σηκωθεῖ. Μὰ κείνη τὴ στιγμή περνᾶ τὸ γκαρσόνι, βλέπει τὴ μοτιίλια καὶ τὰ πιατάκια ἀδειανὰ καὶ ρωτᾶ:

— Μήπω; θέλουν κρασί, οἱ κύριοι;

Οὔτε ὁ ἓνας κι οὔτε ὁ ἄλλος μιλοῦν. Βλέπουνται μονάχα καὶ περιμένει ὁ ἓνας τὸν ἄλλο ν' ἀπαντήσει.

— Τὶ λὲς;... Νὰ πιούμε ἀκόμη μιὰ μοτιίλια;...

— Ἄς πιούμε...

Ἡ ὀρχήστρα παίζει τώρα τὸ φειτινὸ μοντέρνο σκοπό. Ὁ κόσμος ἠλετριζέται. Οἱ καθυλιέροι σηκώνονται ὅλοι μαζὶ ἀπὸ τὶς θέσεις τους, σκορπίζονται στὴ σάλλα γιὰ νὰ βροῦνε ντάμες. Γίνεται μιὰ ὄχλα, πὺν σὲ λίγο ἀλλάζει σὲ τραγούδι. Τὰ ζευγάρια τῶν μασκαρεμένων καὶ τῶν ἀμασκάρητων κυλοῦν σφιχταγκαλιασμένα καὶ κολλητὰ τὸ ἓνα πάνω στ' ἄλλο. Χορεύουν καὶ τραγουδοῦν τὰ λό-

για τοῦ σκοποῦ. Τὰ βιολιά πνίγονται, τὸ πιάνο ἀκούγεται σὰ νὰ παίζει πολὺ μακριά, τὸ σαξόφωνο γίνεται ἕνα μὲ τὴ φωνὴ τῶν τραγουδιστῶν καὶ δὲν ξεχωρίζουν παρὰ μόνο τὰ βαρῆ χτυπήματα τῆς γραγκάσας, τοῦ ταμπούρου καὶ τῶν τσιφιών. Ἀπὸ τὸν ἐξώστη καὶ τὰ τραπεζάκια φεύγουν μαζεμένες πολὺχρωμες σερπαντίνες. Κάνουν μιὰ μεγάλη καμπύλη στὸν ἀέρα καὶ καθὼς πέφτουν τιλίγονται στὸ λαιμὸ τῶν χορευτῶν. Ὁ φωτισμὸς τῆς σάλας ἀλλάζει χρώματα. Ἀπὸ ἄσπρος γίνεται κόκκινος, πράσινος, θαλασσοσῆς, κίτρινος κ' ὕστερα πάλι ἄσπρος. Γιὰ λίγα δευτερόλεπτα σβύνουν τὰ φῶτα κ' ἡ σάλλα βυθίζεται στὸ σκοτάδι. Τότε ἡ γραγκάσα βαρᾶει πολὺ δυνατά.

— Νὰ πιοῦμε τὸ κρασί καὶ νὰ πηγαίνομε... Δὲ βαστῶ πιά... Ὁ ἐαυτός μου ἐπινασταιεῖ...

— Δὲ σοῦ τόλεγα;... Ἐσὺ ἐπέμενες νὰ ρηθοῦμε...

— Μὴ ξεχνᾶς πὼς οὐ 'σεν πὸν τὸ πρότεινες ἀπὸ τὴν ἀρχή...

— Μὰ ὕστερα τὸ μετάνιωσα...

— Καὶ ὁμως σὰ φτάζαμε μπροστὰ στὴν πόρτα μπῆκες πρῶτος...

— Ἄς εἶναι... Ἐβίβα...

— Στὴν ὑγιά μας...

Καὶ σωμαίνου.

Τοὺς πλησιάζουν δυὸ μάσκες. Εἶναι κ' οἱ δυὸ γυναῖκες. Ἡ μιὰ φορεῖ μεταξωτὸ φόρεμα ἀπάχισσας. Ὁ κάλτσος τῆς εἶναι κόκκινος. Ἐχει μιὰ κορδέλλα μαύρη δεμένη στὸ λαιμὸ κ' ἕνα χάρτινο τριαντάφυλλο στὰ μαλλιά. Ἡ ἄλλη εἶναι ντυμένη τσιγγάνα. Ὅλο ἀτλάζει καὶ χουσαφί. Βαστάει ἕνα ντέφι καὶ δυὸ γυαλισμένα μπρούτζινα μπροϊκάκια. Στέκουν μπροστὰ τους χωρὶς νὰ λένε λέξη. Αὐτὸ φέρνει σὲ δύσκολη θέση τοὺς δυὸ ἀνθρώπους. Ὁ ἕνας κάνει νὰ πεῖ κάτι, μὰ τὸ μετανοιώνει. Ὁ ἄλλος πίνει κρασί γιὰ ν' ἀπασχοληθεῖ. Οἱ μάσκες γελοῦν.

— Μᾶς γνωρίσατε; ρωτᾷ ἡ ἀπάχισσα μ' ἀλλαγμένη φωνή.

— Πῶς!... Πρὶν ἀκόμη μᾶς πλησιάσατε... Ἡ μάσκα σὰς ἀφίνει ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ προσώπου σας ἀκάλυπτο.

— Κ' ἡ δική μου; ρωτᾷ ἡ τσιγγάνα.

— Τὸ ἴδιο κ' ἡ δική σας...

— Ποιὲς ἤμαστε, λοιπόν;

Σιωπὴ. Ἐκεῖνος πὸν μίλησε σκέφτεται ποιὲς θὰ μποροῦσε νὰ 'ναι. Ὁ ἄλλος κοιτάζει ἄλλοῦ.

— Λοιπόν; ρωτοῦν μὲ μιὰ φωνὴ κ' οἱ δυὸ μάσκες.

— Ἀστειεύτηκα... Δὲ σὰς γνωρίσαμε, εἶπε μὴ βρισκοντας ἄλλη διεξοδο.

Ἡ τσιγγάνα τὸν χτύπησε μὲ τὸ ντέφι στὸν ὄμο.

— Κ' ἐντούτοις σὰς εἴμαστε παραπολὺ γνωστές, τοῦ λέει.

Καὶ παίροντας τὴν ἀπάχισσα ἀπὸ τὸ μπράτσο τὴν τραβᾷ. Καθὼς ἀπομακρύνονται μιὰ μυρωδιὰ ναφθαλίνης φτάνει σὰ ρουθούνια τους.

— Πῶς βρωμοῦνε τ' ἀτλάζια, παρατηρεῖ σαρκαστικά ὁ ἕνας.

Ὁ ἄλλος γελᾷ μὲ κάποια κακία.

Στὴν πόρτα ἀκούγονται στριγγλιές καὶ σφυρίγματα. Ὁλος ὁ κόσμος στρέφει τὴν προσοχή του πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ἡ σάλλα ἀναπατώνεται. Μιὰ μεγάλη παρέα ἀπὸ νέους μασκαράδες. Ἡ ἀρχήστρα ἀρχίζει νὰ παίζει, ἂν κ' εἶχε πάψει μίλις λίγα λεπτὰ πρὶν. Οἱ νέοι μασκαράδες ζευγαρώνονται μειαξὺ τους καὶ ρίχνονται στὸ χορὸ. Ὁ ἄλλος κόσμος σηκώνεται κι αὐτός. Τὰ φῶτα ἀναβοσβύνουν, οἱ σερπαντίνες διασταυρώνονται κ' ἡ γραγκάσα ξεκουφαίνει τ' αὐτιά.

— Κουράστηκα πιά... Ὁρα εἶναι νὰ πηγαίνομε... Τὶ λές!...

— Πᾶμε... Φώναξε τὸ γκαρσόνι νὰ πληρώσομε...

Ὁ πρῶτος γνέφει στὸ γκαρσόνι. Αὐτὸ ἀπαντᾷ σκύβοντας τὸ κεφάλι. Καὶ χάνεται στὸ βάθος. Ἡ ἀργοπορία τούτη σὰ νὰ εὐχαριστεῖ καὶ τοὺς δυὸ. Μὰ δὲν τὸ φανερώνουν. Σὲ λίγο φτάνει τὸ γκαρσόνι. Βαστᾷ μιὰ μπιτόλια κ' ἕνα πιάτο μὲ ζαμπόνι, τυρὶ καὶ ψωμί. Βλέπονται καὶ χαμογελοῦν κρυφά.

— Ἀφοῦ τόφερε...

— Ἐ! ἄς τὸ πιοῦμε κ' ὕστερα φεύγομε...

— Τὶ ὦρα εἶναι;

— Τρισήμιση...

— Ἄδικα ξεμερωθήκαμε... Χάσαμε τόσες ὥρες χᾶσκοντας μπροστὰ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνόητους...

— Ποιὸς φταίει;

Ὁ ἄλλος δὲν ἀπαντᾷ. Πίνουν. Ἀνάβουν καινούργιο τσιγάρο. Ἡ ἀρχήστρα παύει. Ὁ χορὸς σταματᾷ. Οἱ μασκα-

ρεμένοι σκορπίζονται στα τραπέζια και πειραάζουν τόν κόσμο. Ακούγονται γέλια δυνατά από παντού.

— Κοίταξε τούτη δώ...

— Ναι... Σίγουρα φορεῖ τὸ νυφικὸ φόρεμα τῆς γιαγιᾶς της...

— Ποιὸς νὰ τοῦ τῶλεγε... Θεέ μου, τὶ τραγικὸ κατάντημα!... Φαντάσου τὴ βραδεὶά τοῦ γάμου... Μὲ πόσο σέλας πὸν θὰ τὸ φοροῦσε ἡ νύφη καὶ πόσο θὰ τὸ πρόσεχε ὁ γαμπρός...

— Τὶ θᾶθλεπε ἂν εἶχε μάτια.

— Καὶ τὶ ὠραῖες ἱστορίες πὸν θὰ μᾶς διηγόταν ἂν μποροῦσε νὰ μιλήσει...

— Τώρα;

— Τὸ σέρνει γελοιοποιώντας τὸ ἢ ἐγγονὴ στοὺς ἀπεκριατικούς χορούς...

— Ἐβίβα...

— Στὴν ὑγιά σου...

Τρεῖς μασκαρεμένοι μὲ διπλωματικὲς στολὲς κάθονται στὸ μπροστινὸ τους τραπέζι. Εἶναι κ' οἱ τρεῖς σοβαροί, ὅπως τὸ θέλει ἡ ἀμφίεσή τους. Συνενοοῦνται κόνοντες ἐπιδειχτικές χειρονομίες. Παραγγέλουν σαμπάνια καὶ φρούτα. Καλοῦνε τὴ μάσκα μὲ τὸ βαρῦτιμο νυφικὸ φόρεμα κι ἄλλες μάσκες πλούσια ντυμένες. Φαίνεται νὰ ἴναι μιὰ παρέα.

— Αὐτοί, χωρὶς ἄλλο, θὰ ἴναι ἀπόγονοι καμμιᾶς ἀρχοντικῆς φαμίλιας.

— Τοὺς γνῶρισα... Καὶ πέρου εἶχανε ντυθεῖ μὲ τὰ ἴδια ροῦχα... Ζαίρεις ποιοὶ ἴναι;

— Ναι... ναι... Κατάλαβα... Δυὸ ἀδελφία κι ὁ τρίτος ξάδελφός τους... Μ' αὐτοὶ σπουδάζουνε κ' οἱ τρεῖς στὴν Εὐρώπη... Πότε ἤρθανε;

— Θὰ κατεβήκανε ἐπίτηδες γιὰ τὶς ἀποκριές... Οἱ παποῦδες των πεθάνανε κ' οἱ στολὲς τους, πὸν πρέπει νὰ φοριοῦνται τοῦλάχιστα μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, δὲ χάνουν τὴν εὐκαιρία τῆς ἀποκριᾶς... Φροντίζουν γι αὐτὸ τὰ ἐγγόνια...

— Εἶναι ἡ πιὸ πετυχημένοι μασκαράδες τῆς βραδεῖᾶς... Δὲ σοῦ φαίνεται;

— Τὶ λὲς πηγαίνουμε;... Κάτι νιώθω νὰ μοῦ σφίγγει τὴν ψυχὴ...

Φωνάζουν τὸ γκαρσόνι, ξεφλοῦνε τὸ λογαριασμὸ καὶ σηκώνονται. Τὴν ἴδια στιγμή ἡ δεχήστρα ἀρχίζει νὰ παίζει. Ἡ σάλα γεμίζει μὲ ζευγάρια. Στέκονται ὀρθοὶ καὶ βλέπουν. Νιώθουν τὴν ἀτμόσφαιρα ποτισμένη μὲ μυρωδιὰ ἀπὸ ἰδρωτὰ, μυρωδικῶν καὶ ναφθαλίνης. Προχωροῦν μέσα στὰ ζευγάρια, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἔξοδος. Βαδίζουν ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλο. Μὰ ὅταν σβύσανε τὰ φῶτα χαθήκανε. Τὰ ζευγάρια, πὸν σπρωχόνταν μεταξύ τους μέσα στὸ σκοτάδι, τοὺς χώρισαν.

Σὰ νταμῶσανε κοντὰ στὴν πόρτα εἶταν κ' οἱ δυὸ ἀναμένοι. Ὁ ἕνας χαμογέλασε κ' εἶπε:

— Δὲ βάσταξα. Τσίμπησα τὸ μπράτσο ἐκείνης μὲ τὸ νυφικὸ φόρεμα...

— Κ' ἐγώ... κ' ἐγὼ ἔπεσα ὀλόκληρος ἀπάνω σὲ μιὰν ἄλλη...

Κοιτάζονται ἀφηρημένα. Κάτι θένε νὰ ποῦν. Κι ὁ πρῶτος τολμᾷ:

— Τὶ λὲς, μένουμε λίγο ἀκόμη;... Ξημερωθήκαμε πὸν ξημερωθήκαμε...

Ὁ ἄλλος κάνει ν' ἀπαντήσει ναι, μὰ τὴν ἴδια στιγμή τοῦ δίνει ὁ πορτιέρης τὸ καπέλο κι ἀπλώνει μπιστά του τὸ παλτό του. Μετανοιώνει.

— Νὰ φεύγουμε καλῆτερα... Μᾶς φτάνει πιὰ, λέει περνώντας τὰ μπράτσα του στὰ μανήκια τοῦ παλτοῦ.

— Σύμφωνα... σύμφωνα... Ἐχεις δίκαιο...

Βγαίνουν στὸ δρόμο. Φυσάει παγωμένος δυνατὸς ἄνεμος, πὸν κατεβαίνει ἀπὸ τ' ἀντικρὺνὰ χιονισμένα βουνά. Δίπλα στὸ πεζοδρόμιο στέκουν στὴ σειρά πολλὰ αὐτοκίνητα. Μέσα κοιμοῦνται οἱ ὀδηγοὶ τους, ζαρωμένοι καὶ σκεπασμένοι ὡς τ' αὐτιά. Μπροστὰ στὶς μεγάλες πόρτες τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κέντρου εἶναι μαζωμένο ἕνα πλῆθος ἀπ' ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ πὸν παρακολουθοῦν τὸ χορὸ ἀπ' τὰ στενὰ ἀνοίγματα τῶν βελούδινων παραπετασμάτων.

Κ' οἱ δυὸ θένε νὰ ποῦν κάτι γι αὐτοῦς, μὰ κατ'ὼς βλέπει ὁ ἕνας τὸν ἄλλο ἀποστομώνονται.

— Τὶ κρῦο πὸν κάνει, ψιθυρίζει ὁ ἕνας.

— Εἶναι γιὰτὶ λιώνουν τὰ χιόνια... Ἐπειτα, φυσάει ἀπόψε τόσο μανιασμένος ὁ βοριᾶς...

Ο ΑΓΩΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

La loi, l'unique loi, la loi inexorable.
la loi qui régit tout, est la loi du plus fort;
l'être imparfait périt, marâtre imitoyable,
la nature le laisse et poursuit son effort.

DANIEL LESUEUR

Où ne triomphe dans la vie qu'à la pointe de l'épée, et
l'on meurt les armes dans la main.

VOLTAIRE

“Ολοι μας οι αγώνες τελειώνουν, όλες μας ή έριδες ή διεκδικήσεις τερματίζονται με την απόκτηση εκείνου που έζητούσαμε ή με κάποιο συμβιβασμό· ένας μόνον αγών δεν έχει μήτε σκοπό μήτε τέρμα : ο αγών της ζωής.

Παλαιομε για να ζούμε : ζούμε χάρις στη βία.

“Η ζωή μένει διαρκώς νικήτρια, άλλοιως παύει απ' τού να είναι.

“Όσοι ζούν είναι τροπαιοῦχοι, θριαμβευταί· άλλ' ύ-
πάρχουν νικηταί και νικηταί.

“Υπάρχουν οι νικηταί εκείνοι, με το σπαθί που στάζει ακόμη ή αιχμή του, που με μάτια σπινθηροβόλα καινούριους αναζητούν αντιπάλους, πάντα πιό ισχυρούς, για να μετρηθούν μαζί τους· άλλ' υπάρχουν κι' οι άλλοι, που με το κεφάλι σκυφτό, πονεμένα τα μέλη, μόλις συκρατούνται απ' τὸ να γονατίσουν, να πέσουν, να σωριασθούν πάνω στη γή.

.....
“Η ζωή με παρουσιάσθη, από μιᾶς αρχής, σαν μιᾶ πάλη διαρκής.

“Αλλ' έρωτώ : ζούνε άραγε όσοι δεν βλέπουν τη ζωή μ' αυτή την ύψη; Δεν είναι ή ζωή, πάλη μοιραία, συνεχής;

Τή νύχτα, ξαπλώνοντας κανείς για ν' αναπαύσει τὸ κουρασμένο κορμί του, ξέρει τι έχθρους θά συναντήσει την αύριο;

“Η μεγάλες της ζωής μου στιγμές στάθηκαν ή στιγμές της αγωνίας. “Εβλεπα ένα μεγάλο έρωτηματικό γραμένο πάνω σ' ένα απειλητικό όριζοντα : μαῦρες νύ-

χτες, αγωνιώδεις νυχτιές, που άγνοῦσα άν θά τες διεδέ-
χετο ή ρόδινη αύγή.

Στ' αυτιά μου άντήχησαν κεραυνοί από ούρανοῦς που με φάνηκαν αίθριοι, άνέφελοι, κι έταξείδευα πάνω σε πέλαγα ειρηνικά πουχαν μόλις κοπάσει από την τρικυμία.

“Η ζωή είναι πάλη, έρις, διεκδίκησις, συναγωνισμός· στο τέλος, σχεδόν πάντα, καταντᾶ υποχώρησις, συμβιβασμός.

“Αλλ' ύπληρξαν κι οι γενναίοι που προτίμησαν απ' τὸν ταπεινὸ συμβιβασμό, τὸν ένδοξο θάνατο. “Η σκέψις μας άς παιίνει πάντα σ' αυτούς τους γενναίους.

Για τους πολλούς όμως ή ζωή είναι ανατολίτικο πα-
ζάρι : φανασκοῦν, θορυβοῦν, οὔρλιαζουν, χειρονομοῦν, ξεκουφαίνουν τὸν κόσμο με τες άγριες στριγγλιές τους, τες φοβερές· στο τέλος δε καταιβάζουν άδιάντροπα τις άπει-
τήσεις τους : ὅλος ο κανγᾶς ήταν για ένα κόκκαλο, που ζητούσαν — άπλούστατα — να γλιψουν.

EN TO PAN

Je sens un monde en moi, de confuses pensées,
Je sens obscurément que j'ai vécu toujours,
Que j'ai longtemps erré dans les forêts passées
Et que la tête encore garde en moi ses amours.

JEAN LAHOR

“Όταν μιᾶ πλήμμυρα τη διαδέχεται μιᾶ αναπόφευκτη ξηρασία, στο ρεύμα της ζωής μας, ὅποτε κι αισθανόμεθα τὸν εαυτό μας, σαν παραστρατημένο, άποξενωμένο μέσα στη Φύση, σε δυσαρμονία με την πραγματικότητα, μιᾶ σκέ-
ψις έρχεται τότε, έλικουρος, να μᾶς παρηγορήσει και να σφραγίσει συγχρόνως μέσα μας τὸ τέλος μιᾶς περιόδου της ζωής μας και την άπαρχή μιᾶς νέας. “Η σκέψις αυτή είναι σαν μιᾶ κινητήρια δύναμις που δημιουργεί δίνες και ρεύ-
ματα μες στο μυαλό μας.

“Εννοῶ, τη σκέψη της μεταλλαγής τῶν ὄντων, εξέλιξης των, προοδευτικῶ περιάσματός των από καταστάσεις πιό άπλές, σε πιό σύνθετες, πιό συναρμολογημένες, με θαν-
μαστότερη ένότητα και μεγαλείτερη άκτίνα δράσεως.

Ἡ σκέψις τῆς ἀέννης προοδευτικῆς μεταλλαγῆς τῶν ὄντων μᾶς ἀποκαλύπτει τὸ νῆμα τῆς ἱστορικῆς μας ἐξέλιξης, μᾶς ὑπενθυμίζει πῶς ἐξήσαμε παλαιότερα κάτω ἀπὸ ἀτελέστερες μορφές ζωῆς, κι ἔτσι μᾶς ἐπιτρῆπει ν' ἀτενίσουμε μὲ πιότερη γαλήνη κι ἐμπιστοσύνη τὸ μέλλον.

Μὲ τὸ νὰ μᾶς δείχνει τὲς ἀλλαγές τῶν ὄντων, σὲ ὅλες τὲς βαθμίδες τῆς ζωϊκῆς κλίμακας, ὅλα τὰ στάδια τῆς ἐξέλιξης, ἐκεῖνα ποῦ ὑπῆρξαμε κι ἐκεῖνο ποῦ εἴμεθα, ἐκεῖνο ποῦ ἀπεβάλαμε κι ἐκεῖνο ποῦ ἀποκτήσαμε καὶ διετηρήσαμε ἢ φέραμε σὲ ἀνώτερο βαθμὸ τελειότητος, φαίνεται σὰ νὰ μᾶς προτρέπει νὰ ἐξορμήσουμε ἀδίστακτα πρὸς καινούριες διαμορφώσεις καὶ μεταμορφώσεις.

Ἡ σκέψις αὐτὴ ἀπλώνει τοὺς ὁρίζοντές μας ἕως ἐκεῖ ποῦ ν' ἀγγαλιάζουν μακρυνὰ τοπεῖα τοῦ παρελθόντος, μὲς στὰ ὁποῖα ἡ ζωὴ ἐπλανήθη ἄλλοτε, πρὶν ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ τοῦ ἀνθρώπου στὸν κόσμον, ὅπου ἐντοπίζει γιὰ τὰ μαγεμένα καὶ θαμβωμένα ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τοῦ θεάματος μάτια μας, μιὰν ἀπειρία ἀπὸ μορφές, ποῦ ἐξέλιπαν ἀπὸ καιρὸ, καθεμιά μὲ τὴ σειρά της, γιὰ ν' ἀφίσουν τὴ σκιερὴ ἐλεύθερη στοὺς τωρινούς δράστες.

Πόσον ὠραῖο, σὲ τέτοιες στιγμές, εἶναι, ὅταν ἡ σκέψις αὐτὴ βάζει τὸ πνεῦμα μας σὲ κίνησι, ἀπὸ τὴ μιὰ νὰ βυθίζεται κανεὶς στὴ μελέτη τὴν πιὸ ἐμβριθεὴ καὶ τὴν ἔρευνα τὴν πιὸ λεπτομερῆ τῆς φύσης, ἀπὸ τὴν ἄλλη δὲ ν' ἀφίνει ν' ἀπλόνονται ἀνοιχτὰ τὰ φτερά τῆς φαντασίας του, πάνω ἀπὸ τὰ γαλανὰ νερά τοῦ ὄνείρου, πρὸ πάντων τῆς ὄρες, — πόσο πιὸ ὑποβλητικὴς! — τῆς δύσης, ὅπου τὰ σύννεφα, σωριασμένα πάνω ἀπὸ τὸ φλογισμένο ὁρίζοντα, ἀλλάζουν κάθε στιγμὴ καὶ μορφὴ καὶ χρώματα σχεδιάζοντας τόρα δάση, σὲ μιὰ στιγμὴ βράχους καὶ σπήλαια, κατόπιν νησίδες, βουνοσειρές δενδροσκεπασμένες, ἡφαιστεια σὲ ἔκρηξι κ.λ. Τὸ θέαμα τῶν πολύμορφων συννέφων ἀρκεῖ ἴσως κάποτε γιὰ νὰ λυγίσει τὲς κόγχες τοῦ πνεύματος, νὰ τοῦ δώσει τὴν ἀπαιτούμενη ἐλαστικότητα, νὰ τὸ καταστήσει πιὸ πειθήνιο στὴν ἀποδοχὴ τῆς μεγάλης ἀλήθειας τῆς μεταλλαγῆς. Ἡ φαντασία, σ' αὐτὴ τὴν περίστασι, ἔχει μόνον δὲν εἶναι κώλυμα στὸ ἔργο τῆς σκέψης, ἀλλ' ἀπειραντίας τὸ ὑπόβοηθεῖ καὶ εὐκολύγει.

Καὶ ὅμως, ἡ αἰωνόβια πλάνη τῆς μονιμότητος τῶν πραγμάτων, ἔχει τόσο ριζωθεῖ μέσα στὸ πνεῦμα τοῦ ἀν-

θρώπου, ποῦ ἀδυνατεῖ σήμερα νὰ παραδεχθεῖ ἀπεριόριστα τὴν ἰδέα τῆς μετὰ λ α γ ῆ ς.

Καὶ μόνον ἴσως, σὲ σπάνιες στιγμές, ἢ ὕστερα ἀπὸ μιὰ μεγάλη προσπάθεια, εἴμεθα ἀκόμη ἱκανοὶ νὰ διεισδύσουμε μὲς στὴν ἐνότητα τῆς Φύσης καὶ ν' ἀναγνωρίσουμε πῶς τὸ Π ᾶ ν ε ἶ ν α ἰ Ὑ ν α.

Ποίησις καὶ ἐπιστῆμη δίδουν τότε χέρι μὲ χέρι καὶ νοιόθουμε τὸν ἑαυτὸ μας μπροστὰ εἰς τὸ μεγάλο καὶ στὴν ἀρχὴ καταβλητικὸ θέαμα τῆς φύσης, γεμάτο ὄχι μόνον ἀπὸ θαυμασμό, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐμπιστοσύνη κι ὑπερηφάνεια. Ἀναγνωρίζουμε πῶς ἂν καὶ δὲν εἴμεθα ἄλλο ἀπὸ ἄλλοι ὀργανισμοί, ἐκτεθειμένοι σὲ τόσες περιπέτειες καὶ κινδύνους, εἴμεθα ὅμως οἱ πιὸ εὐνοημένοι ἀπ' ὅλους τοὺς ὀργανισμούς, γιὰ τὸ λόγο ἀκριβῶς πῶς ἐννοοῦμε τὸν κόσμον, γιὰτὶ σὲ μᾶς μόνον ἔλαχε νὰ μπορούμε νὰ περιλάβουμε μέσα σὲ μιὰ συνειδητὴ θεὰ ὁλόκληρο τὸ ἔργο τῆ φύσης.

Γ. ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

Συμπληρωματικὸ σημεῖωμα τοῦ ἔργου
του, μὲ βάσιν τὰ δύο τελευταῖα του βιβλία.

Ὁ κ. Φίλιππος Δραγούμης, ὁ ἐκλεκτὸς πολιτικὸς καὶ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς τοῦ Ἰωνος, συνεχίζοντας τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀπάντων τοῦ ἀδελφοῦ του, προλογίζει κάπου-κάπου συμπληρωματικὰ καὶ ἐπεξηγηματικὰ βοηθώντας τὸν ἀναγνώστη στὸν κατατολισμὸ ἐπὶ τῆς ἐμφανιζομένης ἐργασίας.

Ἡ συμβολὴ αὐτὴ τοῦ εὐσυνειδήτου ἀδελφοῦ ἔχει διπλὰ τὰ καλά καὶ πρῶτα πρῶτα διότι, χωρὶς νὰ χερίζεται στὸν Ἰωνα, μᾶς γνωρίζει τὸν πραγματικὸ Δραγούμη τῶν στιγμῶν καὶ τῶν ἡμερῶν ποῦ ἐμεῖς δὲν γνωρίσαμε.

Παρακολουθώντας μ' ἐνδιαφέρον τὴν ἐξέλιξη του, γνωρίζει κάθε τί ποῦ μᾶς ἐνδιαφέρει, τίς σκέψεις του, τίς ἀμφιβολίες του, τὰ ἐλαττώματά του, ποῦ δὲν μπορούσε

νά κρύψη, τις περιστάσεις και τὰ συναισθήματα ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἔγραψε τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο βιβλίον του, πράγματα ποῦ τώρα κἀμόντας μας τα γνωστά, μᾶς ἀφίνει νὰ εἰσχωρήσομε στὸ βάθος ὄλων τῶν πραγμάτων ἐκείνων ποῦ ἐν συνδυασμῷ ἀποτελοῦν τὸν Ἴωνα Δραγούμη ὡς διανοητικὸν ἄνθρωπον.

Κι ἔτσι μὲ τὴν ἐκδοσὶν τῶν νέων βιβλίων του, ποῦ θὰ συνεχισθεῖ, μέχρις οὔτου βγοῦν ὅλα, (λογοτεχνικά, κριτικά, κοινωνικά, πολιτικά, ἀκόμη και ἰδιωτικά — ἡμερολόγιο του ποῦ τὸν παρουσιάζει μὲ ἄλλην ἐνδιαφέρουσαν μορφήν τοῦ σκέπτεσθαι) και μὲ τὴν συμπλήρωσιν τῶν κειμένων μὲ τοὺς προλόγους τοῦ ἀδελφοῦ του, τίποτε πλέον δὲν θὰ μείνει ἄγνωστο γιὰ τὸν πολύμορφον ἄνθρωπον, τὴν πλούσια και πολυσύνθετη ψυχὴ, τὸ δξύ, και ἀνήσυχο πνεῦμα, ποῦ ἡ μεγάλη του προσωπικότητα ἐκδηλωμένη τόσο στὰ ἔργα του, τὸ σπουδαιότερο ὅμως και στὴν ἰδιωτικὴ του, τὴν ἄλλη ζωὴ — ποῦ μᾶς φωτίζει ὁ κ. Φίλιππος Δραγούμης — πρέπει νὰ κυτταχεῖ, ἐντελῶς ἀλλοιώτικα, ἀφοῦ θὰ τὴν ἔχομε δλότελα συμπληρωμένη.

ΣΤΑΜΑΤΗΜΑ :

Εἶναι τὸ τελευταῖο δημιουργικὸ ἔργο τοῦ Δραγούμη ἐκτὸς ἀπ' τὸν τίτλο ποῦ ἀφίνει πολὺ καλά νὰ ἐννοηθεῖ, τὸ βλέπομε και τὸ καταλαβαίνομε, ἅμα φυλλομετρήσομε τὸν πίνακα τοῦ τέλους ποῦ μᾶς σημειώνει τὴ στείραν αὐτὴ χρονολογία, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας μὲ τὴν προμετωπίδα «ἀνάγκη στῆ·αι» μᾶς δηλώνει τὸ ἀναγκαστικὸ σταμάτημα, ποῦ συμβαίνει γιὰ ν' ἀναθεωρήσει και πάλιν ἀπ' ἀρχῆς τὸν ἑαυτό του, στὴν ἐξορία ποῦ εἶναι, σὰν νὰ προησθάνετο κάτι ἀπὸ τὸν προκείμενο του θάνατον.

Ἡ ἱστορία συμβαίνει στὴν Κορσική, εἶνε ἱστορία τῆς ζωῆς του, μὲ ἦρωα τὸν ἴδιον αὐτὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐνὸς Δημήτρη. Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι ἡ ἀλήθεια πὼς ἔχει πολλὰς ἀτέλειες τις ὁποῖες πρόσεξε κι ὁ ἴδιος ὅταν κάποτε τὸ ξανακίτταξε: ἓνας λόγος ποῦ δὲν τὸ τύπωσε ὅταν ἀκόμα ζοῦσε, ἀφίνοντας ἔτσι νὰ προηγηθοῦν ἄλλα, μὲ τὴν σκέψη ὅταν τοῦ δοθῆ καιρὸς νὰ τὸ ξαναδεῖ. Μὰ ποῦ καιρὸς... Ὁ λόγος ποῦ τοῦ ἔμνευε τοῦ τὸν ἀποροφοῦσε δλόκληρον ἢ πολιτικὴ, ἢ ὁποῖα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν πὶδ ὀξείαν

τῆς φάσιν. Ἐπειτα μεσολαβεῖ ὁ θάνατος· ἔτσι ἔμνευε στὸ συρτάρι του ἀδιόρθωτο. Τώρα, βλέπει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας μ' ἓναν διαφωτιστικὸν πρόλογο τοῦ ἀδελφοῦ του.

Εἶναι χωρισμένο σὲ δυὸ μέρη: στὸ διήγημα, ποῦ τὸ ἀποτελοῦν τρία κεφάλαια ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ β'. «ὁ πειρασμός» μὲ κράτησεν ἐπὶ πολὺ γοητευμένον μαζί του, και στὸ ἐπιστημονικὸ - φιλοσοφικὸ, ποῦ τὸ ὀνομάζει «παράρημα» κι ἔχει μόνον ἓνα κεφάλαιο: «ὁ Φιλόσοφος». Σ' αὐτὸ περνοῦν συγκεντρωμένες ὅλες ἡ ἀντιλήψεις, ἡ ἰδέες, ἡ πεποιθήσεις, τὰ κατασταλάγματα τῶν μελετῶν και τῶν παρατηρήσεων τοῦ συγγραφέως ποῦ ἔχουν σκορπιστεῖ ἐδῶ κι ἐκεῖ. Ὁ «πειρασμός» φυσικὲς στιγμὲς ἐνὸς ἀνθρώπου ποῦ ταλαντεύεται σ' ἓναν ἔρωτα και γιὰ ἓναν ἔρωτα, μᾶς δίνουν ὑπέροχες στιγμὲς δράσεως, ἐσωτερικῆς και κυκλωμένης ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ζωῆς ποῦ ζοῦμε. Ἐχει ὅμως πολλὰ σημεῖα, ἐντελῶς ξηρά, στὰ ὁποῖα ἐκκληχτα σταματοῦμε γιὰ νὰ διερωτηθοῦμε ἂν εἶνε τοῦ Δραγούμη. Ὁ συγγραφέας μὲ τὴν εἰλικρινῆ του πρόθεση νὰ μᾶς δώσῃ πιστὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς και τῆς πραγματικότητος, δὲν ἐνδιεφέρθη καθόλου, νὰ τὸ «ρετουσάρῃ» και νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἄλλην ἀτμόσφαιρα τὴν καλλιτεχνικὴ ποῦ ἔχει ἀνάγκη.

Στὸ «Παράρημα» τοῦ ξεφεύγει πολὺς ὁ ἐγωῖσμός του. Δικαιολογημένος ἐγωῖσμός, ποῦ συγγενεῦει στενὰ μὲ τοῦ Νίτσε. Στους ἀφορισμοὺς του αὐτοῦς — ἄς τοὺς ποῦμε ἔτσι — λέγει κάπου: «Μόνη ἡ ἀγάπη, ὅταν και ὅπου και ὅσο ὑπάρχει, μὲ συνδέει στενὰ μὲ τοὺς ἄλλους. Και εἶναι ἡ ἀγάπη μου μιὰ συμπάθεια, συμπόνια ἢ και ἔρωτας, κάποτε αἰσθημα τῆς στιγμῆς ἢ πὶδ κατασύνεχο, κατὰ τοὺς ἀνθρώπους ἢ κατὰ τὴ διάθεση ποῦ ἔχω. Βαριοῦμαι κάθε ἄλλη σχέση μὲ τοὺς ἀνθρώπους». Αὐτὸ ἔχει κάτι ἀπὸ τὰ δόγματα τὰ νεοχριστιανικά, τοῦ Σικελιανοῦ· κι οἱ δυὸ καταλήγουν και συναντοῦνται στὸ ἴδιο συμπέρασμα κατόπιν μελετῶν και παρατηρήσεων ἰκανῶν: οἱ ἄνθρωποι εἶναι ὅλο ψεῦδος, ὑποκρισία, συμφέροντα, πλάνες. Κάπου ἄλλου μᾶς δικαιολογεῖ τὸν ἐγωῖσμό του: εἶναι ἀναγκασμένος γιὰ νὰ ζῆσῃ νὰ ὑψώνεται νικῶντας τοὺς ἐχθροὺς του, θντίθετα στὴ μοῖρα γιὰτὶ γιὰ νὰ τῆς ξεφύγῃ εἶναι ἀδύνατο: κι ἔτσι ὑποτάσσεται — νὰ λοιπὸν ἢ σκλαβιά του, ἢ ὁποῖα τοῦ δημιουργεῖ τὸν ἐγωῖσμόν φυσικώτατα και ἀνθρώπινα.

Είναι δυό έργα τυπωμένα μαζί· τὸ πρῶτο ἀποτελεῖται ἀπὸ σκέψεις, κρίσεις, παρατηρήσεις, γνώμες, ὄχι πολὺ μεγάλες, συγκεντρωμένες μαζί, γιὰ τελευταία φορὰ ὕστερα ἀπὸ τελικὴ ἀναθεώρησίν των ἀπὸ τὸν συγγραφέα, πὺν κάθε τόσο κι' ἀναθεωροῦσε τὸν ἑαυτὸ του (ιδέες, ἀντιλήψεις, κ.λ.) καὶ κἀτὶ ἄλλαζε. Ἀναφέρονται στὰ προβλήματα πὺν περικυκλώνουν τοὺς Ἕλληνας καὶ τὶς συνθήκες, ὑπὸ τὶς ὁποῖες αὐτοὶ ζοῦν. Ἔχουν τὴν ἐπιστημονικὴ σοβαρότητα μὲ τὴν ὁποῖαν ὁ συγγραφεὺς παρατηροῦσε πάντοτε τὴ ζωὴ, περασμένες ἀπὸ τὴ διηνεκὴ λογοκρισίαν τοῦ σκεπτομένου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος πάντα κἀτὶ ἔβρισκε γιὰ νὰ διορθώσῃ ἐπιζητώντας τὸ τέλειον.

Τὸ δεύτερον, εἶναι περίπου τὰ ἴδια πράγματα, ὁμῶς ἄλλου ἐπιπέδου: πράξεις καὶ ἀσχολίες τῶν ἀνθρώπων πὺν πρέπει νὰ δημιουργήσουν κράτος καὶ ὕστερα τὸν πολιτισμὸν τοῦς. Γιατὶ κατὰ τὸν Δραγούμη, ὁ πολιτισμὸς εἶναι ἢ μετὰ τὴν ἴδρση ἐνὸς κράτους ἀνάγκη, σκέψις, ἀσχολία.

Καὶ τὰ δύο αὐτὰ βιβλία τὰ διακρίνει μιὰ πνοὴ φιλοσοφίας ἀνάμικτη μὲ τὴν κοινωνιστικὴ πνοή, καὶ τὰ περιβάλλει ἓνα πνεῦμα, ὅπως διόλου μελετημένο καὶ καθωρισμένο στὴν πράξιν.

Εἶναι βιβλία πὺν τιμοῦν τὸν τόπον καὶ τὴ φιλολογία ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἔχουν τὴν προέλευσίν των.

Κι' ἔτσι τελειώνω τὶς πρόχειρες κρίσεις μου γιὰ τὸ πολλαπλὸν ἔργο τοῦ Δραγούμη, πὺν μᾶς ἔχει δώσει ὡς τὰ σήμερα ὁ συμπαθέστατος ἀδελφός του, κατατοπίζοντας μᾶς ἔτσι καὶ στὸν τρόπο τῆς ἐργασίας τοῦ Ἰανου.

Ὁ συγγραφεὺς κάμνει παντοῦ τὴν ἐμφάνισίν του, τοποθετώντας τὸν ἑαυτὸ του ὡς ἤρωα τῶν βιβλίων του, τὰ ὁποῖα εἶναι σημαντικὰ κομμάτια τῆς ζωῆς του. Εἶναι πολυκεδήλωτος καὶ πολύμορφος, πρᾶγμα πὺν μᾶς τὸν κάμνει καὶ περισσότερον ἐνδιαφέροντα. Κι' ἔτσι τώρα μᾶς μένει, νὰ ξαναδοῦμε συγκεντρωμένο τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον του, μετὰ τὴν ἐκδοσὴν κάποιων τόμων πὺν μᾶς ὑπόσχειται ὁ ἐπιμελητὴς τῶν ἔργων του, ἀδελφός του, καὶ νὰ θαυμάσομε τὴν φρεσινὴν διάνοιαν του, πὺν μιὰ ἐποχὴ κακὴ τὸσον πρόωρα μᾶς ἐξηφάνισε.

Ἡ ἐκθεσὴ τοῦ κ. Μίμη Παπαδημητρίου ἦτανε μιὰ σπάνια αἰσθητικὴ ἀπόλαυση, μιὰ εὐσυνειδητὴ καλλιτεχνικὴ ἐπίδειξις καὶ γιὰ μερικοὺς μιὰ ἐκπληξις.

Ἀπὴν δουλιὰ πὺν μᾶς παρουσίασε, κρίνει κανεὶς τὸν κ. Παπαδημητρίου σὰν καλλιτέχνη μὲ δυνατὴ πνοὴ καὶ βαθειὰ ζωγραφικὴ μόρφωση, μὲ περιζήλευτὴ θέσιν μέσα στὸν καλλιτεχνικὸν μᾶς κύκλον.

Ὁ ζωγράφος καὶ ὁ γλύπτης ὑποχρεωμένοι νὰ ἐκδηλώνουν τὴν αἰσθητικὴν τὸς συγκίνησιν διὰ τῶν ὑλικῶν μέσων ἔχουν τὸν πειὸ δύσκολον ῥόλον μέσα στὴν τέχνην. Δὲν μποροῦν νὰ μᾶς συνεισφέρουν οὔτε μὲ ἀρμονίες, οὔτε μὲ ποιητικὰς ἐξάρσεις· πρέπει νὰ παλέψουν μὲ τὴ φύσιν, νὰ τὴ νοιώσουν καὶ σύμφωνα μὲ τὴ δικήν τὸς ἐσωτερικότητα νὰ ἀποδώσουν τὴν συγκίνησίν τὸς διὰ τῆς ὕλης.

Στὴ ζωγραφικὴ δὲν μᾶς ἰκανοποιεῖ μόνο ἡ ἀρχιτεκτονικὴ προοπτικὴ, τὸ πλαστικὸν σχέδιον καὶ τὸ ἀρμονικὸν χρῶμα, ἀλλὰ θέλομε μέσα ἀπὴν ὕλικὴν παρουσίασιν τῆς συγκίνησιν τοῦ καλλιτέχνη νὰ βλέπομε τὴν αἴσθησιν καὶ τὴ γνώσιν του.

Αὐτὴ εἶναι ἡ βάση, ὁ τρόπος τῆς ἐκδήλωσιν ἔρχεται μετὰ. Ὅσες σχολὲς καὶ ἂν γίνων, θὰ ὑπάρχει πάντα ζωγραφικὴ — ἢ ἄρτια αὐτὴ μορφή τῆς τέχνης — ὅπως θὰ ὑπάρχει πάντα ποίησις, μουσικὴ.

Ὅταν λοιπὸν κρίνομε ἓνα ζωγράφον δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀπειροχρεῖ μοναδικὰ ἢ σχολὴν ἢ οἱ σχολὲς πὺν ἀκολουθεῖ, δηλαδὴ ἢ φόρμα, πὺν βαδίζει καὶ ἐξελίσσεται μὲ τὴν ἐποχὴν, πρέπει νὰ ἐπιζητοῦμε πρῶτα πρῶτα τὴν ὑπαρξιν τοῦ ζωγραφικοῦ στοιχείου, ἐμφύχωσιν τῆς φύσιν, μεταδόσιμην αἰσθητικὴν συγκίνησιν.

Ὁ κ. Μίμης Παπαδημητρίου μὲ τὰ ἔργα πὺν μᾶς παρουσίασε δείχεται ἰδίως ζωγράφος μὲ πλούσιαν συγχοινωνισμένη καλλιτεχνικὴν ψυχικότητα καὶ συγκρατημένην κάπως ἀλλὰ πολὺν ἀξιοπρόσθετον φόρμα. Βλέπει κανεὶς τὸν νέο ἀρτίστα πὺν τὸν πλημμυροῦσιν ἢ ὀρμὴν τῆς δημιουργίας, πὺν ἐνθουσιάζεται ἀπὴν τέχνην του, ἀλλὰ πὺν εἶναι σὲ θέσιν νὰ δώσει σὶς ἐμπνεύσεις του, σὶς τάσεις του, τὴν σοβαρὴν, τὴ μελετημένην ἐκτέλεσιν.

Ὁ καθέννας βλέπει μὲ δικό του μάτι· οἱ ἀκαδημαϊκοὶ βάζουν περιορισμοὺς στὸ σημεῖο αὐτό, οἱ μοντέρνοι πῆραν πλέρια τὴν ἐλευθερία τους. Μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ τῶν τελευταίων βρίσκονται οἱ μᾶλλον συντηρητικοὶ πού κι' αὐτοὶ χωρίζονται σὲ διάφορες σχολές.

Βέβαια ὁ Delacroix ἔχει πάψει πιά νὰ ἐνθουσιάζει πολλοὺς ἀπ' τοὺς συγχρονισμένους, ἀλλ' εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ὅλοι νοιώθουν τὸν Picasso;

Εἶναι ζήτημα πού πρέπει νὰ ἀπασχολεῖ τὸν σημερινὸ καλλιτέχνη, τὸν ὅχι πεισματικὰ κλεισμένο στὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ κείνον πού ἀνησυχεῖ, πού αἰσθάνεται καὶ δέχεται τὶς γύρω του μεταβολές.

Ὁ κ. Παπαδημητρίου δὲν φανταζόμαστε ποτὲ νὰ ἔδωκε στὴ ζωγραφικὴ τὴ σημασία τοῦ métier. Τὸ βλέπομε στὰ ἔργα του πῶς κείνο πού ἰδιαίτερα τὸν ἀπασχόλησε εἶναι οἱ καθαρὰ ζωγραφικὲς συγκινήσεις.

Ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία ὁ καλλιτέχνης συνδέεται περισσότερο μὲ τὶς σύγχρονες τάσεις.

Τὸν σταματᾷ κυρίως τὸ φῶς, μέσα στὴ σύνθεση καὶ τὴν ἁρμονία, καὶ ὄχι ἡ ἀκαδημαϊκὴ ἀντίληψη.

Ὁ κ. Παπαδημητρίου δὲν κάνει τὸν μοντέρνο, εἴτε ἀπὸ προσπάθεια γιὰ νὰ μιμηθεῖ, εἴτε γιὰτὶ συγκινεῖται ἀπτὰ ἔργα τῶν μοντέρνων, ἀλλὰ γιὰτὶ αἰσθάνεται πραγματικὰ σὰ σύγχρονος ἄνθρωπος.

Αὐτὸ μᾶς τὸ δείχνει ἡ τεχνικὴ του πού εἶναι ἀνάλογη μὲ τὸ κάθε θέμα· δὲν κλείνει τὴν ἐλευθερία του μέσα στὰ σύνορα μιᾶς σχολῆς.

Εἶναι τόσο ἐλικρινὴς στὴν ἐργασία του, ὥστε ἀναμφισβήτητα ἂν ἔτσι ἐκδηλώνεται εἶναι γιὰτὶ ἔτσι ἀποδέχεται τὴν ἐποχὴ στὴν τέχνη, εἶναι γιὰτὶ φαίνεται νὰ ξεπέρασε τὰ ὅρια τῆς ἐπανάστασης καὶ ζητεῖ κάτι πέρα ἀπὸ τὸ σύμφωνο μὲ τὴν αἰσθηματικὴ καὶ διανοητικὴ του κατάσταση.

Ποιὰ εἶναι ἡ ψυχολογικὴ κατάσταση τοῦ καλλιτέχνη ὅταν ζωγραφίζει; Τὸν ἐμπνέει ἡ χαρὰ, ὁ πόνος, ἡ ἡδονή; Ἐμεῖς νομίζομε ὅτι δέχεται διάφορες συγκινήσεις. Κεῖνο δηλαδὴ πού τὸν ἐμψυχώνει εἶναι ἡ ζωὴ; ἡ σημερινὴ ζωὴ μὲ τὴ γρήγορην ἐνάλλαγην ἐντόνων συναισθημάτων, μὲ τὴν ἀνήσυχην ἐσωτερικότητα. Βλέπει στὴ φύση τὸν πολύμορφο χαρακτήρα τῆς ζωῆς τῆς ἐποχῆς μας. Δὲν βλέπε

γαλήνια, ἡρεμα, ἀλλὰ σὲ σφρυσθηματικὸ διαγερομό. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἔργα του σφριγοῦν ἀπὸ ζωὴ, ἀπὸ δυναμικότητα καὶ ποικίλουν σὲ χαρακτήρα.

Δὲν ἐκμεταλλεῖται στὰ ταμπλό του τὶς πολλὰς φιγούρες γιὰ νὰ ἐκφράσει τὴ ζωὴ, μᾶς τὴ δείχνει μὲ τὴ φύση καὶ τὰ πράγματα.

Τὴν ἐντατικὴ ζωὴ πού ὑπάρχει στὸ ἔργο τοῦ καλλιτέχνη, τὴν χαρακτηρίζει μιὰ εὐγένεια, μιὰ χάρη. Ζωγραφίζει ὁ καλαίσθητος ἄνθρωπος πού αἰσθάνεται καὶ συγκινεῖται ραφιναρισμένα, πού σκέπτεται.

Ἡ τέχνη γενικὰ εἶναι σοφὴ ὅχι ἀπὸ ἐπιτήδευση, ὅπως νομίζουν μερικοί, ἀλλ' ἀπὸ συμβάδιση μὲ τὴν ἐποχὴ μας· εἴμαστε περισσότερο σκέψη, περισσότερο γνώση. Ἡ νέα δὲ αὐτὴ κατεύθυνση τῆς τέχνης θέλει καὶ τὸν ἄνθρωπο στὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται νὰ εἶναι σοφὸς καὶ προδιατεθημένος νὰ τὴ δεχτεῖ τέτοια.

Κάθε καλλιτέχνης λοιπὸν πού δὲν μένει ξένος ἀπτὴν ἐποχὴ του, δυσκολεύεται νὰ παραδεχτεῖ τὶς ἐκδηλώσεις τῶν παληῶν, μὲ τοὺς ὁποῖους ἀναγκαστικὰ δὲν συμφωνεῖ ἡ νοοτροπία του, καὶ παράλληλα καὶ ἡ αἰσθητικὴ του.

Προετοιμασμένος μ' αὐτὴ τὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργικότητα ὁ κ. Παπαδημητρίου εἶναι πολὺ ἀξιοπρόσεχτος ὡς ζωγραφικὸ ἐγώ. Εἶναι πολὺ φυσικὸ δὲ νὰ ἔχει ἀπαιτήσεις ἀπτὸν ἑαυτό του ἐντελῶς διάφορες ἀπτὸς ζωγράφους πού δίνουν μοναδικὴ σημασία στὸ métier.

Ἡ ἔκθεσή του εἶναι φανταχτερὴ ἀπόδειξη ὅχι ἀπλῶς ζωγραφικῆς ἱκανότητας, ἀλλὰ καλλιτεχνικῆς ὀντότητας γερῆς καὶ πλούσιας.

Στὰ 1921 ὁ κ. Παπαδημητρίου εἶχε ἐκθέσει στὴν 5ῃ Πανελλήνιῳ Ἐκθεσῇ. Στὰ 1922 ἦλθε στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἡ ἀντίθεση τῆς Ἑλληνικῆς ἀτμόσφαιρας καὶ τῆς Ἀλεξανδρινῆς στάθης ἀφορμὴ ἐνὸς συναγερομοῦ στὸ ἐγώ τοῦ καλλιτέχνη. Μπροστὰ στὰ νέα στοιχεῖα πού προσφέρει τὸ Ἀλεξανδρινὸ τοπεῖο σταμάτησε μελετητῆς. Ἐπὶ πέντε χρόνια προετοιμαζότανε, νὰ ἀποδώσει τὶς νέες ζωγραφικὲς συγκινήσεις.

Ὁ οὐρανὸς τὸν ἀπασχολεῖ πολὺ. Τὰ σύννεφα, μὲ τὴν τόσο δύσκολη στὴν ἀπόδοση, ἀέρινη ὑπόστασή τους, εἶναι μιὰ ἀπτὶς μεγάλες του ἐπιτυχίες. Ἔρει τὸν τρόπο νὰ χα-

ρακτηρίζει την διαφάνεια του ανάλαφρου όγκου του σύννεφου.

Τό ενδιαφέρον του επισύρει ξεχωριστά ή Ἐλεξανδρινή δύση. Οἱ μελέτες, πούχε την τόλμη νά εκθέσει, και οἱ θαυμασίες δύσες δείχνουν μέ πόση εἰλικρίνεια και σταθερότητα δούλεψε πάνω στό μοτίβο αὐτό. Οἱ πλούσιες χρωματικές ἀρμονίες, οἱ τόσο ἀξιοπρόσεχτες γιά τόν καλλιτέχνη εἶναι θαυμαστές και φευγαλέες· ἀπτή μιὰ στιγμή στην ἄλλη τό σύνολο μέ τις ἄπειρες χαρακτηριστικές μικρολεπτομέρειες ἀλλάζει γιά νά μήν ἐπαναληφθεῖ ποτέ. Πόση ἱκανότης χρειάζεται γιά νά προφθάσει ὁ ζωγράφος νά κρατήσει τό θέαμα πού θά τόν συγκινήσει.

Τό ταμπλώ «δύση» (ἀριθ. 1) εἶναι ἕνα καλλιτεχνικό ἀριστούργημα· βλέπει κανείς τό ἀποτέλεσμα μελετῶν πού δείχνουν την τεχνική ἱκανότητα και τή χρωματική εὐαισθησία τοῦ ἀρτίστα.

Εἶναι ἀξιέπαινος γιά τή χρήση τοῦ δύσκολου τεχνικοῦ μέσου τῶν κλασικῶν ἐμπρεσιονιστῶν πού δέν σκοτώνουν τό χρώμα τους μέ μαῦρο γιά νά ζωγραφίσουν τή σκιά.

Ὁ τρόπος αὐτός εἶναι μοναδικός γιά νά ἀποδοθεῖ ἰδίως ή σκιά τῆς δικῆς μας ἀτμόσφαιρας πού μέσα της ὑπάρχει ὑγρό φῶς.

Γιά τὰ φωτεινά ἐφέτα ὁ κ. Παπαδημητρίου εἶναι πολύ ἱκανός. Στό ταμπλώ «Ἡ αὐγούλου» νοιώθει κανείς τόν ἥλιο νά πλημμυράει τό δρόμο, και ἕνα ἐκθαμβωτικό ζεστό φῶς νά χύνεται στους τοίχους, στό πεζοδρόμια στή γυναικα, πού χαρακτηρίζει ἀπόλυτα τό καλοκαιρινό Ἐλεξανδρινό μεσημέρι.

Στά ταμπλώ «Μετά τή θύελλα», «Πρωϊνό φῶς», «Μές στό κανάλι», «Βραδυνή ἀρμονία», ἔχομε μιὰ πολύ ἀξιοπρόσεχτη ποικιλία φωτεινῶν ἐφετων.

Σέ ἄλλα τό φῶς μπαίνει μέ κάποια τεχνική ἐλευθεριότητα ὄχι ἀσυλλόγιστα, ἀλλά μέ ὀρισμένο σκοπό γιά νά χαρακτηριστοῦν λεπτομέρειες.

Στή μελέτη «Δύση» ἀριθ. 54 ή πλατειά φωτεινή λουρδα εἶναι μιὰ πινελιά πράσινο μέσ στό μενεξελιά σύννεφα.

Ὁ συνδυασμός χρωμάτων πού μετά τό φῶς ἐνδιαφέρει τις μοντέρνες σχολές, παίρνει ἐξαιρετική σημασία στό ἔργο τοῦ κ. Μ. Παπαδημητρίου. Τόν χαρακτηρισμό τῆς ὕλης — ἕνα ἀπτά κύρια μελήματα τοῦ καλλιτέχνη — τόν

ἐπιτυχαίνει μέ μιὰ ἐμπειρη χρήση τοῦ χρώματος. Σάν ζωγραφίζει πανι θέλει νά μᾶς δίνει την αἴσθηση πανιοῦ, νερό τοῦ νεροῦ, ξύλο τοῦ ξύλου.

Ὁ χαρακτηρισμός τῆς ὕλης εἶναι ἀπαραίτητο ζωγραφικό στοιχείο. Τό πόσο ὅμως εἶναι δύσκολο νά τό ἐπιτύχει ὁ ζωγράφος τό εἶδαμε τελευταία σέ κάποια ἄλλη ἐκθεση πού ή θάλασσα ἔμοιαζε ἀπό πανι και τὰ βουνά ἀπό ξύλο.

Ἐκεῖνο πού ξεχωριστά διακρίνει την τεχνική ἱκανότητα τοῦ κ. Παπαδημητρίου εἶναι ή ἀξιοθαύμαστη μελέτη τῶν valeurs και ή ἐξαιρετικά ἐπιτυχημένη ἀπόδοσή τους, σπάνιο προτέρημα ὄχι γιά ἕνα νέο, ἀλλά και γιά τούς ἀναγνωρισμένους ἀκόμη δασκάλους. Ἡ ἀξία τῆς ἐπιτυχίας του αὐτῆς αὐξάνει ἐξ αἰτίας τοῦ πλούσιου χρώματος πού δημιουργεῖ ἀνυπέροβλητες δυσκολίες γιά τις valeurs. Ἡ δυσκολία αὐτή ἐκμηδενίζεται σχεδόν γιά ἕνα ἱκανό ζωγράφο ὅταν δουλεύει τό κίαρο σκοῦρο, ὄλλα τέτοια κομμάτια δέν μᾶς παρουσιάζει στην ἐκθεσή του ὁ κ. Παπαδημητρίου.

Ἄπτι «σχέδια» τοῦ κ. Παπαδημητρίου ἔξομε τή δύναμη τῆς γραμμῆς του, ὅταν ζωγραφίζει ὅμως δέν χρωματίζει τό σχέδιό του. Στά ἔργα του τό σχέδιο βγαίνει ἀπό χρώμα και τό φῶς. Δέν βλέπει πρώτα γραμμές, βλέπει σύνολο μέ ἀρχιτεκτονική και ἀρμονία.

Οἱ πινελιές του παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία. Εἶναι στενές, φαρδιές, μικρές, μεγάλες κατά τό τι θέλει νά δώσει.

Ὅλ' αὐτά τὰ ζωγραφικά χαρίσματα τοῦ κ. Παπαδημητρίου ζωντανεύουν και ἐμφυχώνουν την συνθετικότητα πού ξεχωρίζει τὰ ἔργα του. Συνθετικότητα ζωγραφική πού κλείνει ζωή, ποίηση, φιλοσοφία.

Ξέρει καλά, πολύ καλά την καλλιτεχνική συγγένεια πού χρειάζεται σέ μιὰ σύνθεση. Ἡ συγγένεια βέβαια αὐτή δέν προϋποθέτει πάντα ὁμοιογενή στοιχεία, ἀρκεῖ ἀπό την ἀντίθεση νά ὑπάρχει ή συνολική ἐντύπωση. Και ή ντισονάντζι εἶναι στοιχείο ἀρμονίας.

Τό τοπίο του ὁ κ. Παπαδημητρίου δέν τό κλείνει ποτέ στόν ὀρισμένο χώρο τοῦ ταμπλώ, τό παρουσιάζει πάντα σέ τρόπο πού νά ἔχει κανείς την αἴσθηση τῆς συνέχειας τοῦ πλάτους, τοῦ βάθους. Ζωγραφίζει ἕνα κομμάτι κα-

ναλιού και νοιώθει κανείς, και πέρα απτήν εικόνα, τό νερό ν' απλώνεται, να μακραίνει.

Συμπαθητικά στον καλλιτέχνη είναι τὰ φιλοσοφικά μοτίβα που είναι περισσότερο συμπεράσματα σκέψης παρά συγχινήσεις οπτικών εντυπώσεων. Μας άρέσει πολύ τὸ συμβολικό αὐτὸ εἶδος. Οἱ «Εὐαγγελιστές» και ὁ «Πόνος» εἶναι ἀπτά πειὸ αξιοπαρατήρητα ἔργα του. Τὰ σκίτσα του ἔχουν σταθερὴ γραμμὴ, εὐγένεια και χάρη, μαζί με ἔντονη αἴσθηση ζωῆς.

Τὰ «διακοσμητικά του» μοιάζουν νάιναι τὸ ξεκούρασμα τοῦ καλλιτέχνη απτήν ἄλλη του ἔργασία. Δὲν εἶναι ὅμως λιγώτερο καλά και ἔνδιαφέροντα. «Ὁ Τρύγος» εἶναι ἕνα ἔκλεκτὸ διακοσμητικὸ μοτίβο.

Ἄν θελήσομε νὰ χαρακτηρίσομε τὴν τεχντρολία τοῦ κ. Παπαδημητρίου, θὰ πρέπει νὰ τὸν κατατάξομε στοὺς νεοκλασικοὺς με κατεύθυνση πρὸς τὸν νεοεμπρεσιονισμό γιατί στὰ παλαιότερα ἔργα του βλέπομε ἀκαδημαϊκὴ ἀντίληψη τῆς πλαστικῆς, τὴν αἴσθηση τοῦ φωτὸς ποῦ διακρίνει τοὺς ἔμπρεσιονιστὲς και διακοσμητικὴ διάθεση συνθετικοῦ χαρακτῆρα.

Τὰ τελευταία του ὅμως ἔργα «Βραδυὴ γαλήνη» (ἀριθ. 6) και «Vision antique» (ἀριθ. 7) δείχνουν καθαρά τὴν ἔντονη προσωπικότητα τοῦ καλλιτέχνη με ἐξελιγμένες αἰσθητικὲς ἀπαιτήσεις ποῦ τὸν φέρνουν στὴν τάξη τῶν ἔμπρεσιονιστῶν με τεχντροπία νεοεμπρεσιονισμού.

Ἀπτήν ἔκθεση τοῦ κ. Παπαδημητρίου διαπιστώσαμε τὸ τι ἀξίζει σ' ἕνα νέο καλλιτέχνη ἢ πλούσια ποικιλία συγκινήσεων, χαρακτηριστικὴ τῶν διαφόρων ψυχικῶν του καταστάσεων ποῦ καθρεφτίζεται στὸ ἔργο του και μᾶς μεταδίδεται με εἰλικρίνεια και δύναμη. Ἔτσι μᾶς παρουσιάζει μιὰ ὁμοιογενὴ ποικιλία ποῦ εἶναι γνώρισμα τῆς πλούσιας ψυχικότητας, ἀντίθετα πρὸς τὴν ἀνομοιογενῆ πολυμορφία ποῦ χαρακτηρίζει τὴ δουλειὰ κείνων ποῦ, με τεχνικὴ ἱκανότητα πολλές φορές, προσπαθοῦν νὰ μιμηθοῦνε τάσεις ξένες πρὸς τὴν ἰδιοσυγκρασία τους και τὸ καλλιτεχνικὸ τους ἔγῳ.

ΡΙΚΑ ΣΕΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

Π. Βρισμιτζάκη «Σαρκοφάγοι και Ὁβελίσκοι», ἔκδοση τοῦ συγγραφέα ἐπιμελημένη ἀπτά «Γράμματα», Ἀλεξάνδρεια — Ἀθήνα 1928.

Ἐνα πολὺ συμπαθητικὸ βιβλίο με ὠραῖο ξόφυλλο φιλοτεχνιμένο ἀπτόν γνωστὸ ἔμπρεσιονιστὰ ζωγράφο Τάκη Καλμοῦχο. Δώδεκα ὑπέροχα συμβολικά σκίτσα τοῦ αἰσθητικοῦ ζωγράφου μας κ. Μίμη Παπαδημητρίου στολίζουν τὰ διάφορα μέρη τοῦ βιβλίου.

Ἀπὸ καιρὸ ὁ κ. Π. Βρισμιτζάκης δουλεύει τὸ σοννέτο. Εἶναι ἢ φόρμα ποῦ προτιμᾷ, ποῦ ἀγαπᾷ, ἢ μόνη κατάλληλη ἴσως γιὰ τὰ μουσικοπαθῆ συναισθήματα του και τὴ μουσικὴ του προδιάθεση.

Ἡ συλλογὴ χωρίζεται σὲ διάφορες ὑποδιαιρέσεις μες στὶς ὁποῖες κυριαρχοῦνε «τὰ σοννέτα τοῦ πόνου» και οἱ «ἀρχαῖες στήλες».

Στὰ «Ἐκεῖ κάτω» ὁ ποιητὴς φαίνεται κλεισμένος μέσα σ' ἕνα πόνου, ἕνα μεγάλο πόνου μιᾶς χαμένης ἀγάπης. Ἡ σκέψη ἐκείνης ποῦ δὲν ὑπάρχει πιά ἔμπνεει στὸν ποιητὴ σειρὰ ὀλόκληρη τραγουδιῶν. Πότε τὴν κλείνει μες σὲ σαρκοφάγο, πότε ζητᾷ νὰ τὴν ἀναστήσει, πότε κλαίει τὴ μοναξιά του ἢ τραγουδᾷ τὸ γέλιο τῆς ποῦ ἔσβυσε.

Τὸ ἴδιο θλιμμένο μοτίβο κυριαρχεῖ και στὰ σοννέτα «Rediviva» και «Γαλήνη». Στὰ τελευταία τὸ αἶσθημα τοῦ πόνου γίνε-ται ἀνάμνηση :

„ Ὡσάν λεπτὸς και ὠραῖος σταλακτίτης
„ ποῦ πάνω του τὸ κύμα ἀργὰ κυλάει
„ και μαζεμένες ὠμορφιὲς κεντάει
„ μέσα μου ρίξωσ ἢ ἀνάμνησή της”.

Στὰ σοννέτα «Γυναῖκες» καταλαβαῖνομε τὴν ἐπίδραση τῆς ζωῆς πάνω στὸν ποιητὴ. Εἶναι νέος και ἢ χαρὰ τῆς ζωῆς τὸν συνεπαίρνει, (ἢ γυναῖκα ἐδῶ συμβολίζει τὴ ζωῆ). Καὶ τραγουδᾷ με θαυμασμό, με ἀγάπη, σὲ μιὰν ὀρητικὴ δυναμικότητα — ποῦναι ἢ ἀντίδραση ἀπτόν τυρρανικὸ πόνου — τὰ συναισθήματά του γιὰ τὴ γυναῖκα.

Ζητάει τὴν ἡδονὴ και τὴν βλέπει παντοῦ, στὴν «παιδοῦλα», στὴν «περαστικὴ», στὴ «μοντέρνα», σὰ νὰ θέλει νὰ γευτεῖ τὸν ἔρωτα σ' ὅλες του τὶς φάσεις.

Μὰ ὁ ποιητὴς δὲν μπορεῖ νὰ ξεχάσει. Στὰ σοννέτα «τρελλὸς» πέφτει πάλι στὴν πονεμένη του μελαγχολία, τὸν βασανίζει τὸ μάταιο.

Ἰσαμε δὼ εἶχαμε τὸν κ. Βρισμιτζάκη ὑποκειμενικὸ στὴν ποίηση. Μὲ τίς "ἀρχαῖες στήλες" μᾶς δείχεται περισσότερο γνώση.

Τὰ σοννέτα αὐτὰ εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπτὴν αἰγυπτιακὴ μυθολογία, θέμα μὲ τὸ ὁποῖο δὲν καταπιόστηκε ἀκόμα, μᾶς φαίνεται, τόσο ἐκτεταμένα, κανένας μᾶς ποιητής, ἐνῶ εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ πλούσιο.

Εἶναι ἀξιοσημείωτη ἡ πρωτοτυπία τῆς ἐμπνευσεῖς του καὶ ἡ ἐπιτυχία του στὸ συμβολικὸ εἶδος.

"Ἐνα ἀπτὰ πειὸ ὠραῖα ποιήματα μὲς στίς "ἀρχαῖες στήλες" εἶναι ὁ "Ὁρος" ἀπτὸν "κύκλο τοῦ Ὁσίου".

Ὁ Ὁρος πλήττει. Στὸν Ἄδη μέσα ξαπλωμένος, σιωπᾷ. Τὴ σκέψι του κάποια βαρειά ταράζει ἀνησυχία. Μὲς τὴν καρδιά του ἡ λαύρα βράζει καὶ στοὺς ἀνθρώπους τρέχει ὁ νοῦς του ἀλαφιασμένος.

Ἀναπολεῖ τὸν Ὁσίον. Τὶ ἀγαπημένους ποῦνε ἀπὸ τοὺς θνητούς. Τὴν Ἰσιδα θαυμάζει, ποῦ τὴν λατρεῖ ὁ κόσμος καὶ ὅλο τὴν θυμιάζει. Τὸν Ἄμμουν, πόσο καὶ αὐτὸς εἶναι λατρεμένος.

Καὶ θέλει ἀπὸ τῶν θεῶν τοὺς ἀγιασμένους τόπους νὰ φύγει. Στενός, μικρός του φαίνεται εἰδῶ ὁ χῶρος, τώρα ποῦ τῶν θνητῶν ὀρέχτηκε τὰ κάλλη.

Καὶ λιγερός, κομφός, πάνω πετιέται ὁ Ὁρος, μὲ γερακιὸν στολίζεται λαμπρὸ κεφάλι καὶ κατεβαίνει νὰ φωτίσει τοὺς ἀνθρώπους.

Τάκη Βαλασιδὴ «Ἐνα χαμένο ὄνειρο». Ρομάντζο. Ἐκδοσι τοῦ συγγραφέα ἐπιμελημένη ἀπτὰ «Γράμματα». Ἀλεξάνδρεια — Ἀθήνα 1928.

Τὸ ἔργο αὐτὸ μ' ὅλο τὸ ρωμαντισμὸ του καὶ τὸ συνηθισμένο θέμα του συγκινεῖ, ὑποβάλλει. Δὲν εἶναι παραγεμισμένο μὲ ἀντικειμενικὲς παρατηρήσεις καὶ νοιώθει κανεὶς πῶς τῷ ξησε ὁ συγγραφέας τὸ ρομάντζο ποῦ γράφει. Ἐνας ἀγνός ἰδεολόγος ποῦ δὲν εἶδε τὰ ὄνειρά του νὰ πραγματοποιηθοῦν καὶ ποῦ ξησε τὸν πόνο.

Ὁ Παῦλος ἀγάπησε τὴ Δώρα ποῦ καὶ αὐτὴ τὸν ἀγαπᾷ· ἐνῶ κείνος φεύγει λίγον καιρὸ γιὰ ἐργασία οἱ γονεὶς τῆς τῆς ἐπιβάλλουν νὰ πάρει ἄλλον, τῆς ἐκλογῆς τους. Ὑποκύπτει. Ὁ Παῦλος τὸ μαθαίνει ἀπὸ ἕνα γράμμα τῆς. Πέφτει βαρεῖα ἄρρωστος. Μόλις σηκωθεῖ, αὐτοκτονεῖ. Στὸ σημεῖο αὐτὸ καλύτερα νᾶλειπε ἢ ἄρρω-

στεία· μετὰ μιὰ μεγάλη ἀρρώστεια εἶναι δύσκολο νὰ ἔχει κανεὶς τὴ θέληση καὶ τὴ δύναμη νὰ σκοτωθεῖ. Ἐκεῖνη σβύνει σ' ἕνα φθισιατρεῖο.

Τὸ ρομάντζο εἶναι γραμμένο σὲ ἐπιστολές, καὶ κατορθώνει ὁ συγγραφέας μ' ὅλη τὴν περιορισμένη αὐτὴ φόρμα νὰ κρατᾷ μιὰν καλὴ ἀρχιτεκτονικὴ στὸ ἔργο του.

Ἡ γλώσσα του ὁμαλὴ καὶ εὐχάριστη, τὸ ὕφος περιποιημένο. Ἄν κρίνομε ἀπτὸ πρῶτο τοῦ βιβλίου ὁ κ. Βαλασιδὴς παρουσιάζεται μὲ πολλὰ προσόντα μυθιστοριογράφου.

Πειραιῖκὸν Ἡμερολόγιον. Ἐκδοτικὴ εἰταιρεία «Ἐλβα» Πειραιεύς.

Ὁ κ. Χρῆστος Λεβάντας, πειραιώτης μὲ πολὺ γούστο ἐπιμελήθηκε τὸ Πειραιῖκὸ ἡμερολόγιο. Ὁ κ. Λεβάντας (Κ. Χατζηδάκης) ἀγκαλιὰ καὶ νεώτατος (γεννήθηκε στὰ 1904) ἔχει ἐργασθεῖ πολὺ στὰ γράμματα — διεύθυνε μιὰ ἐφημερίδα, ἔβγαλε μιὰ συλλογὴ διηγημάτων, ἔγραψε γιὰ τὸ θέατρο, ἐπιμελήθηκε ἕνα περιοδικό, καὶ εἶναι τώρα σύμβουλος τῆς εἰταιρίας τῶν διανοομένων Πειραιῶς.

Στὸ ἄρθρο «Ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ Πειραιῶς» ὁ κ. Παχυνάκης δίνει πολλὰς πληροφορίας γιὰ τὰ σχολεῖα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ κέντρου, ποῦ ἀπτοὺς 65000 κατοίκους ποῦ εἶχε στὰ 1907 καὶ τοὺς 80000 στὰ 1912 ἔφθασε τώρα (μὲ τὸν ἐρχομὸ τῶν προσφύγων) νὰ ἔχει ἄνω τῶν 400000. Τὸ ἄρθρο «Τὸ θέατρο στὸν Πειραιᾶ» τοῦ κ. Μπαρμπάτου μᾶς πληροφορεῖ γιὰ τὴν εὐγενικὴ προσπάθεια τοῦ θιάσου τῶν νέων Πειραιῶς.

Μιὰ ὠραῖα εἰκόνα τοῦ ποιητῆ Ἀγγελοῦ Σικελιανοῦ κοσμεῖ τίς σελίδες τοῦ Πειραιῖκου Ἡμερολογίου καὶ βρισκόμε συνεργασία ἀπὸ πολὺ καλοὺς λογοτέχνας — Τέλλον Ἄγρα, Χάγερ Μπαγροφίδη, Μυρτιώτισσα, Κ. Φαλιτάις, Τεῦκρον Ἀνθία, Ἄπ. Μαγανάρη.

Τὸ βιβλίον μᾶς δίνει δείγματα τοῦ ταλέντου πειραιῶτων διηγηματογράφων «Τὸ μυστικὸ τοῦ παραγιού» τοῦ κ. Δήμου Αὐγέρη, «Καὶ τὸ οὐρλιασμα ἀντήχησε» τοῦ κ. Πιτσάκη, «Τὸ τέλος ἐνός ἔρωτα» τοῦ κ. Μαράκη. Εἶναι καὶ οἱ τρεῖς νεώτατοι.

Μιὰ διαίρεση τοῦ βιβλίου ὀνομάζεται «Οἱ πειραιῶτες ποιητές». Μᾶς παρουσιάζει τοὺς νεώτερους καὶ τοὺς πολὺ νέους — 14 ποιητὲς καὶ δύο ποιήτριες. Ἐνας ἀπτοὺς ποιητὲς (ὁ κ. Ε. Θεόφιλος) εἶναι ἀκόμη μαθητῆς, περίπου 18 χρονῶ. Ἄπτις δύο ποιήτριες ἡ Ρένα Αὐγέρη (ἀδελφὴ τοῦ πειραιῶτη διηγηματογράφου ποῦ ἀναφέραμε πειὸ πάνω), 19 χρονῶ, γράφει γιὰ "παλῆς θύμησες".

Τῶν πολὺ νέων αὐτῶν ποιητῶν οἱ στίχοι εἶναι ἄρκετὰ καλοί. Σὲ δύο, τὸν Κ. Ἐμμανουήλ καὶ τὸν Μ. Παρασκευᾶ, ἡ ἔκφραση εἶναι λίγο καβαφική.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Γ. ΚΙΤΡΟΠΟΥΛΟΥ: “*Ἐνα μεγάλο μῖσος*”. Ἐκδοσις δευτέρα. Ἐκδοτικὸς οἶκος Α. Κασσιγόνη, Ἀθήναι — Ἀλεξάνδρεια 1928.

CHRISTINA GALITZI: “*Sotiris Skipsis*” traduit de l’Anglais par Philéas Lebesgue. Edition spéciale des Amitiés Méditerranéennes, Μασσαλία 1928.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ, ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

“*Ἑλληνικά Γράμματα*”. Δεκαπενθήμερο περιοδικό, Ἀθήνα. 16 Φεβρουαρίου — 1η Μαρτίου 1928.

Στὸ πρῶτο τεύχος ὁ Κ. Ἀμαντος γράφει “Ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦ Ρήγα” πληροφορίες γιὰ τὴ δράση του ἀπὸ νέα ἔγγραφα ἄγνωστα ποὺ ἀντέγραψε τελευταῖα στὰ ἀρχεῖα τῆς Βιέννης καὶ ποὺ πρόκειται νὰ δημοσιέψει. Στὴ σκιαγραφία τοῦ Γ. Μακρῆ γιὰ τὸν Θωμᾶ Χάρντνυ διαβάζουμε αὐτὸ τὸ περιεργό. “Ὅταν πέθανε, „ στὶς ἀρχὲς τοῦ Γενάρη, 87 χρονῶν, πάντα δροσερός καὶ „ πάντα ἔτοιμος γιὰ κά τι καινούργιο, ἔγραψε μιὰ μελέτη γιὰ „ τὸν μεγάλο συμπατριώτη του Μέρεδιθ”. (Πῶς τὰ κατάφερε ὁ καημένος καὶ πεθαμένος νὰ γράφει!!) Ἔχει ἕνα διήγημα ἠθογραφικὸ ὁ κ. Κώστας Χάλκης “Τὸ ψυχικό”.

Στὸ δεύτερο τεύχος τὸ περιοδικὸ συζητεῖ πάνω σὲ τρία γράμματα ποὺ ἔλαβε ἄλλα συμβουλευτικὰ καὶ ἄλλα ἐπικριτικὰ γιὰ τὴν ἀπροσδιόριστη κατεύθυνσή του. Βρίσκουμε μελέτη τοῦ Δ. Α. Ζακυθηνοῦ γιὰ τὸν Ἀνδρέα Κάλβο, καὶ πολλές, παρὰ πολλές μεταφράσεις.

“*Ἀναγέννηση*”, μηνιαῖο περιοδικό. Χρονιά Β'. τεύχος 50. Ἀθήνα μετὰ τὸ παράρτημα τοῦ περιοδικοῦ, “*Σχολικὴ Πράξις*”.—Δημοσιεύεται ἡ ὀμιλία τοῦ κ. Ν. Καζαντζάκη “Τί γίνεται στὴ Ρωσία” ποὺ ἔγινε στὶς 11 τοῦ Γενάρη ὅταν ἔκαμε τὴν διάλεξή του στὴν Ἀλάμπρα ὁ Παναεὶτ Ἰσραῆτ στὴ σειρά τῶν ὀμιλιῶν τοῦ “Ἐκπαιδευτικοῦ ὀμίλου”. Ἡ κ. Δώρα Μοάτσου ἀρχίζει μιὰ ἐνδιαφέρουσα μελέτη τῆς γιὰ τὴ στιχουργικὴ “Ὁ Ἑλληνικὸς στίχος ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ὡς σήμερον”. Βρίσκουμε ἕνα μέρος τῆς

πρόσφωνησης στὸν Παλαμᾶ τοῦ κ. Μίλτου Κουντουρᾶ ποὺ ἔγινε στὴ δεξίωση τοῦ ποιητῆ ποὺ ὀργάνωσαν οἱ δάσκαλοι τῆς Θεσσαλονίκης.

Ὁ “Ἀλκης Θρούλος δημοσιεύει τὴν ἀρχὴ ἐνὸς ἄρθρου “Ἡ βουβὴ πυθία” γύρω ἀπὸ νόημα τῶν Δελφικῶν ἐορτῶν.

“*Νέα Ἐπιθεώρηση*” μηνιαία ἔκδοσις. Φλεβάρη 1928.—Ὅλοι οἱ συνεργάτες τριγυροῦν στὸ ἴδιο θέμα: «τὴν πάλιν τῶν τάξεων» ὅπως τὴν ὀνομάζουν. Συμφωνοῦμε μετὰ τὴ «Νέα Ἐπιθεώρηση» ὅτι ἡ Τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ μείνει ἀπαθὴς σὲ μιὰ ζύμωση ποὺ ὑπάρχει σήμερον γιὰ ἕνα ὀρισμένο σκοπὸ, ἀλλὰ πῶς νὰ φανταστοῦμε καὶ τὴν τέχνη κλεισμένη ἀποκλειστικὰ μέσα σὲ μιὰ μόνη περιοχὴ: δὲν εἶναι πιθανὸ νὰ περιοριστοῦν σ' αὐτὴν ὅλες ἡ ἐκδηλώσεις τῆς. Γιὰ νὰ ὑπάρχουν τεχνίτες καὶ πολλοὶ ποὺ μένουν ἀνεπηρρέαστοι στὸν ἀγῶνα αὐτόν, σημαίνει πῶς δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ συνεπάρεται ὅλους, γιατί βέβαια δὲν ἔχουν ὅλοι τὰ ἴδια ἰδανικά. Ξεχωρίζουμε ποιήματα: «τὸ χέρι» τοῦ Θ. Σκουρλιῆ, καὶ τὸ «Τραγοῦδι τῶν ἀεργῶν» τοῦ Ἀλέξη Νέβα. Μετὰ τὸν γόη γραμμὴν «Ἡ ταβέρνα τοῦ κύρ Λεωνίδα» τοῦ Παναεὶτ Ἰσραῆτ. Βρίσκουμε καὶ σάτυρον τοῦ καμωμένου ἀπτόν πολὺ καλὸ σκιτισογράφο Pazzi (Πρωτοπάτση).

“*Νέα Ἔσθια*”. Ἔτος Β'. τεύχη 4, 5 καὶ 6. Ἀθήνα.

Στὸ 4ο τεύχος βρίσκουμε ὠραίους στίχους τοῦ Ρήγα Γκόλφη “*Λυρικὰ χρώματα*”. Ὁ κ. Ξενοπούλος γράφει γιὰ τὸν νέο ἀκαδημαϊκὸ Παῦλο Νιρβάνα καὶ ὁ κ. Π. Μ. Κοντογιάννης γιὰ τὶς τελετὲς κατὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τῶν Φαναριωτῶν Ἡγεμόνων.

Ἀπὸ 5ο τεύχος ξεχωρίζουμε τὰ τρίστιχα τοῦ κ. Μαρίνου Σιγούρου “Ὁ δρόμος τῆς ζωῆς”. Ἐξακολουθοῦν νὰ τυπώνονται τὰ ἀνέκδοτα ἑλληνικὰ γράμματα τοῦ Βερνάρδου Δουκὸς τοῦ Σάξ-Μάινιγγενν πρὸς τὸν κ. Ξενοπούλου. Σ' αὐτὸ τὸ τεύχος τελειώνει ἡ μελέτη τοῦ κ. Κ. Βάρναλη γιὰ τὴν ἀξία τοῦ Σολωμικοῦ ἔργου.

Τοῦ Γ. Α. Βαφοπούλου τὰ ποιήματα “τὰ ῥόδα τῆς Μυρτάλης” εἶναι ὁμορφα καὶ δικαιολογοῦν τὸν ἔπαινον γι' αὐτὰ ποὺ ἔκαμε ὁ Παλαμᾶς. Πολὺ καλὸ τὸ “*Ruit Hora*” — ἡ ἔκφραση “ζωσμένη ἀπὸ τῶν γηρατιῶν τὰ καταφρόνια” ἔχει δύναμη (“μὲς στῶν ἄθλιων γηρατειῶν τὴν καταφρόνια” εἶχε γράψει σ' ἕνα παλαιὸ του ποίημα ὁ Καβάφης). — Πάντα πολὺ ἐνδιαφέροντα τὰ ἄρθρα τοῦ Ἀλκη Θρούλου γιὰ τὸ θέατρο.

Τὸ 6ο τεύχος ἔχει ἕνα πολὺ ὠραῖο ποίημα τοῦ Μαλακάση “*Χαῖρε, κεχαριτωμένη*”. Ὁ κ. Κλ. Παράσχος γράφει γιὰ τὸν Ἐδ. Ἀμποῦ, πρῶτης τάξης δημοσιογράφου καὶ εὐφυολόγου, μετὰ τὴν εὐκαι-

ρία της εκατονταετηρίδας του. Δημοσιεύεται ή όμιλία του κ. Σίμου Μενάρδου για τον Κάλβο που έγινε στον "Παρνασσό" στις 8 Φεβρουαρίου όταν ή κ. Τζούλια Άμπελά - Τερέντιο άπάγγειλε ποιήματα του Κάλβου. Βρίσκουμε τό τέλος ώραίου διηγήματος της κ. Άθηνάς Ταρσούλη "Ο Τσιγκούνης" πουχε άρχίσει στο προηγούμενο τεύχος.

"Ιόνις Άνθολογία" Ζάκυνθος, Φεβρουάριος 1928. Δίνει μιá σκηνή άπτον "Ποπολάρο" τετράπρακτο ζακυνθινό δράμα του κ. Ξενοπούλου, βγαλμένο άπό παληό διήγημά του, με σημείωμα του συγγραφέα "Τό δράμα", λέει ό κ. Ξενοπούλος, "ούτε δημοσι-,, εύθηκε άκόμα, ούτε καν έπαιχθήκε στο θέατρο. Πέρσου τό καλο-,, καιρί έπρόκειτο νά παιχθῆ στα "Διονύσια" άπό τον θίασο Κυ-,, βέλης· αλλά δεν άφησε καιρό τό περίφημο έκείνο "Ρομάντσο",,, που έκαμε σειρά άπό έκατό βραδιές. Φέτος πάλι, ό θίασος Κυβέ-,, λης δέν ύπάρχει, ό δέ θίασος Μαρίκας Κοτοπούλη εργάζεται χω-,, ρίς τῆ μεγάλη του πρωταγωνίστρια. Έτσι τό έργο μένει και,, περιμένει. Γιατί μόνο στα δυό αυτά μεγάλα και πλουσία θέατρα,, θά μπορούσε νά παιχθῆ, καθώς είναι πολυπρόσωπο, δύσκολο,, κι' άπαιτεί κιόλα και πολυδάπανα σκηνικά. Έλπίζω ώστόσο νά,, παιχθῆ στο τέλος αυτης της σαιζόν, όταν, καθώς λένε, ή Κυβέλη,, κι' ή Κοτοπούλη, που ξεκουράζονται τώρα, θά έπιστρέψουν,, πάλι νά έργασθοῦν".

Στό ίδιο τεύχος της "Ιονίου Άνθολογίας" ό κ. Δ. Α. Ζακ-θηνός κάμνει μερικές παρατηρήσεις πάνω στο δημώδη τύπο "Κε-φαλονιά". Η λαϊκή αυτη μορφή του όνόματος "Κεφαλληνία" είναι παληά: "έν Κεφαλωνία" λέει ό Προκόπιος.

Η "Έρευνα" του Φεβρουαρίου (έκδοτικός οίκος Α. Κασι-γόνη, Άθήναι — Άλεξάνδρεια) μάς παρουσιάζει μιá μελέτη του Ε. Ν. Λαμπαρίου περι του Κινηματογράφου και της παιδικής ή-λικίας, στην όποιαν επισύρεται ή προσοχή της βλάβη που προξε-νοῦν, στα παιδιά και στους έφήβους, όρισμένα κινηματογραφικά θεάματα. Πληροφορείται έπίσης ό άναγνώστης της μελέτης για τά μέτρα που λαμβάνονται στην Έλλάδα προς προφύλαξη των παιδιών άπό ένδεχόμενη κακή επήρρεια κινηματογραφικών πα-ραστάσεων.

"Πανόγραμμα" μηνιαία καλλιτεχνική και φιλολογική έκδοσις, Κάϊρον — Άλεξάνδρεια. Φεβρουάριος 1928.

Με καλή ύλη και καλή έκτύπωση. Περιέχει ποιήματα του Καβάφη ("Μακρού") του Πορφύρα ("Η Νεράιδα"), του Λαπα-

θιώτη ("Άπόψε πέθανε ή ψιάγιά"), του Χρηστομάνου ("Τό φεγ-γάρι") ένα διήγημα του Βουτυρά "Άυτό που δέν ειπα", Σημειώ-νουμε ένα σονέτο του κ. Παναγιώτη Βρισιμιτζάκη, ένα του κ. Μέ-νου Άναγνωστοπούλου και τό δικτάστιχο του κ. Σ. Καρακάση. Ο κ. Γιολδάσης, ό κ. Σταματίου δημοσιεύουν διηγήματα στο τεύχος αυτό. Ένα κομμάτι άπτά "Παραστρατημένα πουλιά" του Ταγκόρ που μετάφρασε ό κ. Μάκης Άνταϊός· μερικές σελίδες άπτό "Ταξιδεύοντας του Καζαντζάκη". Ο κ. Ε. Μιχαηλίδης γρά-φει για την άραβική δημοσιογραφία της Αιγύπτου. Τό πρώτο ά-ραβικό φύλλο φάνηκε τον Δεκέμβρη του 1800, ήταν ή "Τανλιχ" (Άφύπνιση). Η "Άχράμ" άρχισε στα 1876· ή "Μοκάταμ" στα 1888· ή "Άλ Χαλάλ" στα 1892· ή "Άλ Άχμπάρ" στα 1896· ή "Έλ Μπασί" στα 1897. Η εικονογράφηση του "Πανοράματος" μάς δίνει σκίτσα του Νιρβάνα (άπτον Πρωτοπάτη), του Χόρν, του Βουτυρά, και φωτογραφίες (του Μ. Γεωργιλαδάκη) άπό την έορτή των έγκαιριών της νέας έλληνικής εκκλησίας "Άγιος Άντώνιος" στο Πόρτ· Τεουρίκ.

"Ατλαντίς", μηνιαίο περιοδικό. Δεκέμβριος 1927: Τό έξω-φυλλό της μάς δείχνει μιá πολύ άξιοπρόσεκτη Βυζαντινή εικόνα της Όσίας Μαρίας της Αιγυπτίας. «Τό 1927» διαβάζουμε, «είδε,, πολλές χιλιάδας Έλλήνων της Άμερικῆς ν' απέλθουν έντευθεν,, διά την γεννέτειραν. Πόσοι έξ αυτών θά επιστρέψουν είναι ζή-,, τημα... Όσοι έχουν έν μικρόν κεφάλαιον και όχι μεγάλας ά-,, παιτήσεις εγκαθίστανται εύχαρίστως εις την Έλλάδα...» Ο κ. Σκαλιέρης γράφει για μιá προσπάθεια του 1821 και 1822 ένώ-σεως και συμπράξεως Έλλήνων και μουσουλμάνων Άλβανών. Ση-μειώνουμε άρθρα για την Κορώνη (της κ. Άθηνάς Ταρσούλη), για τον ποταμό Άλφειό, για την σημερινή Κωνσταντινούπολι, για τό σπήλαιον της Άντιπάρου, (Ι. Π. Χρυσανθοπούλου).

Γανουάριος 1928: Σημειώνουμε στίχους του Παλαμά, του Δροσίνη και του Σκίτη άρθρο για την Ίθάκη· ένα πολύ ένδια-φέροντα κατάλογο των Έλληνικών Έκκλησιών στη βόρειο και στη δυτική Εύρώπη.

"Libre" Φεβρουάριος — Μάρτιος 1927. Δίμηνο περιοδικό, δι-εύθυνση Mr le professeur Louis - Roussel, faculté des Lettres Montpellier, Herault, France.

"Semaine Egyptienne", Κάϊρο. Στο φυλλάδιο της 23 Φε-βρουαρίου βρίσκουμε ένα άξιοπρόσεχτο άρθρο του Έσελιγκ για την έλληνική διάλεκτο που μιλιέται άκόμη στην Νότιο Ίταλία, κι'

ένα ἄρθρο ἐπάνω στὸν αἰγύπτιο ζωγράφο Νάγκη. Στὸ φυλλάδιο τῆς 15 Μαρτίου βρίσκουμε μιὰ συνέντευξη μὲ τὸν αἰγύπτιο ποιητὴ Σάουκη. Ὁ Σάουκη εἶναι ὑπὲρ τῆς παραδόσεως καὶ τῆς καθαρῆς ἀραβικῆς. «Quant à la forme» εἶπε, «je suis pour la „ tradition classique qui a été établie par nos maîtres incon- „ testés: c'est elle qui a maintenu notre langue et l'a préservée „ des idiomes des différents pays arabes qui l'auraient défigu- „ rée au cours des temps». «A coté des multiples dialectes et „ idiomes des différents pays arabes, le Coran nous a conservé „ pendant plus de treize siècles une langue «une» qui est restée „ le lien indissoluble unissant tous ces pays». Στὴν ἐρώτηση «Vous ne redoutez donc point une diglossie?», ἀπαντᾷ «Non. „ A mesure que l' instruction se répand, la langue populaire, „ la langue parlée, se rapproche de plus en plus de la langue „ littéraire, de la langue écrite». Μᾶς θυμίζον αὐτὰ του τὰ λόγια κομὰτι τὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς ἐλληνικῆς καθαρῆς ἀραβικῆς λογοτεχνίας. Σημειώνομε στὸ ἴδιο φυλλάδιο, ἄρθρα τοῦ καθηγητοῦ Μπόναμι Dobrée (γιὰ τὸν Τόμας Χάρντυ), καὶ τοῦ κ. Μ. Βάλσο (Théâtre d'avant garde) ὁ καθηγητὴς Γκρεγκούρ ἐξακολουθεῖ τις «Διηγήσεις τῶν Βυζαντινῶν Χρόνων». Ἀπὸ τὴν εἰκονογράφηση τῶν φυλλαδίων: εἰκόνα τοῦ πρίγκηπα διαδόχου Φαροῦκ (ποῦ μῆκε στὸ 90 ἔτος του), εἰκόνα τοῦ βασιτοῦ Πέρση (σχέδιον Ν. Γώγου) στὸν ρόλο τοῦ Ἄρχελ' σκίτσο τοῦ ποιητῆ Σάουκη' εἰκόνες ἀπὸ τὴν Γαλλικὴ ἔκθεση Καΐρου (μιὰ, ἔργο τοῦ Champmartin, εἶνε τοῦ Ἰμπραῖμ πασᾶ).

«**Παναγιύπτια**» εἰκονογραφημένο περιοδικὸ γιὰ παιδιὰ, ἐφήβους καὶ κορίτσια. Ἐκδίδεται ἀπὸ «Γράμματα» Ἀλεξάνδρεια.

Πρέπει νὰ κάνομε ξεχωριστὴ μνεία καὶ νὰ συγχαροῦμε τὸ περιοδικὸ γιὰ τὴν ἐξυπνὴ ἐκλογή τῶν παραγράφων τῆς «Ἐγκυκλοπαιδικῆς Σελίδας» ἀπὴν ὁποία τόσα ἐνδιαφέροντα πράγματα μαθαίνουν τὰ παιδιὰ. Οἱ διδάσκαλοι ποῦ παρουσιάζονται στὰ φύλλα 3 καὶ 10 Μαρτίου εἶναι ἡ κ. Ὑπατία Στάμπα καὶ ὁ κ. Ὀλύμπιος. Ἀπὸ 1903 ἡ κ. Στάμπα διευθύνει τὸ Ἄβερῶφειο Παρθεναγωγεῖο ἕνα τέταρτο αἰῶνα κοινοφελοῦς δράσης. Ὁ κ. Μίμ. Πάπ. ποῦ γράφει σχετικὰ μὲ τὴν κ. Στάμπα, μᾶς ἀναφέρει πόση δίκαιη σπουδαιότητα δίνει στὸ ζήτημα τῆς γυμναστικῆς στὸ σχολεῖο. Οἱ διαλέξεις τῶν παναιγυπτίωπουλων — ἔχουν δυὸ ὄμιλους, «Φιλικὴ

Ἐταιρία» ἐδῶ, καὶ «Καϊρινὴ Συντροφιά» στὸ Κάιρο — συνεχίζονται. Ἀρχισαν νὰ παίρουν καὶ λογοτεχνικὴ χροιά. Ἐνα μέλος τῆς «Καϊρινῆς Συντροφιάς» (Π. Ραϊκάς) μίλησε γιὰ τὴ νεοελληνικὴ ποίηση. Μιὰ εἰδηση πολλοῦ ἐνδιαφέροντος εἶναι ποῦ ὁ κ. Α. Λεοντῆς, τοῦ ὁποῦ τὰ συγγραφικὰ χαρίσματα τοῦ ἔχουν δώσει ἐπιζήλη θέση μὲς στὴν Ἑλληνικὴ λογοτεχνία, ἐτοιμάζει ἕνα μεγάλο διήγημα γιὰ τὰ Παναγιύπτια ποῦ θὰ βαστάξει 4 ὡς 5 ἔβδομάδες. Ἐπίσης θὰ συνεργαστεῖ στὰ Παναγιύπτια ὁ γνωστὸς διηγηματογράφος κ. Κιτρόπουλος. Πολὺ μᾶς ἄρεσε τοῦ κ. Παπανούτσου τὸ «Κάτι ἀπὸ τὰ περασμένα» — ἡ δημοσίευσή ὅταν ἦταν παιδί τῶν πρώτων στίχων του στὸν «Παρνασσό» ἢ ἐπίσκεψή του στὸ γραφεῖο τοῦ περιοδικοῦ ὑπὸ τὴν ιδιότητα ἀδελφοῦ κείνου ποῦ ἔγραψε τοὺς στίχους: ἡ ἔνδοξη παρουσία «τοῦ Ἀγγέλου Ν.» Ἡ ἀφήγησή τοῦ κ. Παπανούτσου συνοδεύεται μ' ἕνα ἀληθινὰ ὄρατο σκίτσο του καμωμένο ἀπὸν Καλμοῦχο. Σημειώνομε ἰδιαίτερα στὰ «Ἀθλητικά» (3 Μαρτίου) τὴν διαίρεση «Προσοπικὴ κίηση».

«**Γλάυκα**». Μηνιαία φιλολογικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐπιθεώρηση, Πειραιεύς. Σημειώνομε στίχους τοῦ κ. Α. Ν. Μαγγανάρη, κ' ἕνα ἄρθρο τοῦ κ. Χρήστου Λεβάντια «Ἡ πνευματικὴ προσπάθεια στὸν Πειραιᾶ».

«**Μόδα καὶ Τέχνη**», τὸ καλὸ μηνιαῖο περιοδικό. Φεβρουάριος 1928, Μάρτιος 1928. Στὸ λογοτεχνικὸ του μέρος βρίσκομε ποίημα τοῦ κ. Σπύρου Παναγιωτόπουλου «Τραγοῦδι τοῦ χωρισμοῦ καὶ συνεργασίας τοῦ κ. Ἡλ. Π. Βουτιερίδη διήγημα τοῦ κ. Νίκου Σαράδα «Ὁ πόνος τοῦ ἀδελφοῦ»».

«**Παλλάδιον**» μηνιαῖο περιοδικό. Διευθύντρια καὶ ἰδιοκτῆτρια Πολυξένη Λοῦζιάς. Ἔτος 2ον, Φεβρουάριος 1928. Λεμεσός.

«**Journal des Hellènes**», Παρίσι. Στὸ φύλλο τῆς 19 Φεβρουαρίου μᾶς σταματᾷ ἕνα ἄρθρο τοῦ κ. Ρηναυ στὸ ὁποῖον λέγεται, πολὺ ὀρθά, ὅτι ἔπρεπε νὰ γνωρισθοῦνε περισσότερο στὸ γαλλικὸ κοινὸ οἱ Ἕλληνες πεζογράφοι ὡς ὁ Βουτυράς, ὁ Φρέρης, ὁ Περίδης, ὁ Φιλίντας καὶ ἄλλοι μὴ συνέντευξη μὲ τὸν κ. Γ. Α. Νικολαΐδη, τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας τοῦ Παρισιοῦ ὁ ὁποῖος μιλεῖ γιὰ τὴ μεγάλη πρόοδο ποῦ παρατηρεῖται στὴν Ἑλλάδα: μιὰ ἀνταπόκριση ἀπὸ τὴν Ἀθήνα τοῦ κ. Βαϊάνου στὴν ὁποῖαν δίνει, μὲ τὴν ἐνημερότητα ποῦ τὸν χαρακτηρίζει, πολλὰς πληροφορίες καλλιτεχνικὰ καὶ φιλολογικὰς — διάλεξι τοῦ κ. Φιλαδέλφου γιὰ τις ἀρχαῖες Ἀθῆνες, ἔκθεση ζωγραφικῆς τῆς κ. Κανέλλου, προσεχῆς παράσταση δράματος τοῦ κ. Σημηριώτη, κυκλοφορία νέων ποιημάτων.

των του Καβάφη και επιρροή του ποιητή αυτού επί του ύφους τῶν "Αρι, Γιοφύλλη και Καρυωτάκη.

"*Ελευθερία*" ἐφημερίδα τῆς Λευκωσίας, ἄριστα πληροφορημένη γιά ὅτι γίνεται στήν Κύπρο, καί μέ πολύ καλές ἀνταποκρίσεις ἀπτήν Ἀθήνα, τήν Κωνσταντινούπολη καί τήν Ἀλεξάνδρεια.

"*Νέα Ἡχώ*", ἐφημερίδα τοῦ Πορτ-Σαίτ. Ὁργανον μ' ἐνδιαφέροντες εἰδήσεις, καί μέ πολύ καλή σύνταξη.

"*Ἀρκαδία*", ἐβδομαδιαία ἐφημερίδα τοῦ Σικάγου. Τό χρησιμο αὐτό ἑλληνικό ὄργανο τῆς Ἀμερικῆς, σκοπεύει νά ἐκδόσει βιβλίον πού θά ὀνομάζεται "Ἀρκαδικόν Κάτοπτρον" καί θά περιέχει πλήρη περιγραφή τῶν πόλεων, κομποπόλεων καί χωριῶν τῆς Ἀρκαδίας βίους τῶν διαπρεφάντων Ἀρκαδίων σχετικά μέ τήν δράση τῶν Ἀρκαδίων στήν Ἀμερική. Σ' ἓνα φύλλον τῆς "Ἀρκαδίας" (τοῦ Ἰανουαρίου) διαβάσαμε ἓνα ἄρθρον πάνω σέ διάλεξη πού ἔκαμε ἡ κ. Εὔα Σικελιανοῦ στό Σικάγο γιά τό μεγάλο ἔργο τῶν "Δελφικῶν ἑορτῶν".

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἡ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ εἶχε τό εὐτύχημα ν' ἀκούσει ἀπό τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου Mohamed Aly τόν γνωστό ἑλληνα βαθύφωνο Κώστα Πέροη ὡς Ἀρχελ στό «Pelléas et Mélisande» τοῦ Debussy. Ἡ μεγάλη καί εὐστορφη φωνή του, τό τεχνικό τραγοῦδι του καί τό πολύ μελετημένο παίξιμο του ἐνθουσίασαν τό ἀκροατήριον πού ξέσπασε σέ ἀτέλειωτα χειροζροτήματα.

Λυποῦμαστε πού γιά λόγους πού δέν μπορούμε νά ἐννοήσουμε ὁ ἰταλικός μελοδραματικός θίασος δέν ἔδωκε καί ἔργα στά ἑποία πρωταγωνιστεῖ ὁ μέγας ἑλληνας καλλιτέχνης.

Ὁ κ. Πέροης ἔχει θριαμβεύσει στά μεγαλεῖτερα θεάτρα τῆς Ἰταλίας, Πορτογαλλίας καί Ἀμερικῆς στά δύσκολα ἔργα τοῦ Βάγνερ καί Weber τά ὁποῖα εἰδικά ἔχει μελετήσει καί εἶναι σήμερα ὁ ἰκανότατος ἐρμηνευτής τους.

Τέτοιας ἀξίας καί φήμης καλλιτέχνης βρίσκεται περαστικός στήν πόλη μας.

Ἡρὶν φύγει ἀποφάσισε νά δώσει συναυλία στίς 4 Ἀπριλίου σ' ὁ θέατρο Ἀλάμπρα. Δέν ἀμφιβάλλουμε ὅτι ὅλοι θά θελήσουν νά τόν ἀκούσουν στήν ἐξαιρετική αὐτή εὐκαιρία.

ΣΤΙΣ 15 Μαρτίου ἐγκαινίασε τήν ἔκθεσή του στήν Ἑλληνική Λέσχη ὁ καλλιτέχνης κ. Α. Πρωτοπάτσης (Pazzi) ὁ ὁποῖος ἔχει ἀποκτήσει πολλές συμπάθειες στήν καλή Ἀλεξανδρινή κοινωνία.

Ἐκτός ἀπτά σκίτσα του, ἐκθέτει καί πολλά ἄλλα ἔργα: ἐλαιογραφίες μέ ἑλληνικά τοπεῖα (ιδίως Μυτιλήνης), ἀκουαρέλες καί πορτραῖτα.

Οἱ ζωγραφίες του ἔχουν μιὰ χάρη, καί ἂν ἐξαικολογηθεῖ νά δουλεῖ λάδια καί ἀκουαρέλες μπορεῖ βέβαια μέ τόν καιρό νά συστηματοποιήσει ζωγραφικά τόν ἑαυτό του καί νά μᾶς δώσει ἀξιόπρόσεχτα ἔργα.

Εἴμαστε τῆς γνώμης ὅμως ὅτι τό ταλέντο τοῦ κ. Πρωτοπάτσης βρίσκει τό ἐγώ του στό σκίτσο. Ἐκεῖ εἶναι πού μᾶς σταματᾶ, πού μᾶς συγκινεῖ.

Ἡ εὐκολία τῆς σίγουρης γραμμῆς καί ὁ ἔντονος συνδυασμός τῶν χαρακτηριστικῶν στοιχείων μᾶς τόν δείχνει ἀληθινὸ maitre στό σκίτσο, ἄξιο τῆς φήμης του καί ἐκτίμησης. Εἶναι δέ γνωστό πόσο δύσκολη εἶναι ἡ εἰδικότητα αὐτή στήν Τέχνη.

Ἀπτά σκίτσα Ἀθηναίων μᾶς ἄρεσαν ξεχωριστά τοῦ Βενιζέλου, τοῦ Μητροπούλου, τοῦ Παλαμά.

Ἀπτῶν ἀλεξανδρινῶν τοῦ Καραβία, τοῦ κόμητος Saab, τοῦ Θεοδωράκη.

ΣΤΙΣ 21 Μαρτίου οἱ δημοσιογράφοι Ἀλεξανδρείας μέ τήν πρωτοβουλία τοῦ κ. Κανιβέ (διευθυντῆ τῆς "Réforme") δώσανε στό Claridge's Hôtel μιὰ ὥρσια ἀπογευματινὴ πρὸς τιμὴν τοῦ κόμητος De Modrone, προέδρου τοῦ λαμπροῦ καλλιτεχνικοῦ Σωματείου "Italica".

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "Σεράπειον" (ὁδὸς Σαὰδ Ζαγλοῦλ) ἐκθέτει γιά ἓνα μῆνα, στήν αἴθουσά του, σειρά ἀπὸ ἐλαιογραφίες τοῦ γνωστοῦ καλλιτέχνη κ. Μίμη Παπαδημητρίου.

Ὁ ΕΚΑΟΤΙΚΟΣ οἶκος Κασιγόνη μᾶς εἰδοποιεῖ ὅτι προετοιμάζει μιὰ πολύ χρήσιμη ἔκδοση. Εἶναι ἓνα Ἀραβο-Ἑλληνικὸ καί Ἑλληνο-Ἀραβικὸ Λεξικό, ὑπὸ τοῦ κ. Π. Πατρικίου. Τό ὄνομα τοῦ κ. Π. Πατρικίου, ἀραβιστοῦ πολλῆς ἀξίας, εἶναι πλήρης ἐγγύηση γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ ἔργου. Ἡ χρησιμότητα τοῦ λεξικοῦ αὐτοῦ δέν περιορίζεται στὸν Ἑλληνισμό τῆς Αἰγύπτου· ἐκτείνεται καί στὸν ἑλληνισμό πού βρίσκειται στήν Συρία, τήν Παλαιστίνη καί τὸ Σουδάν. Τὸ Λεξικό θά εἶναι δίτομο. Οἱ ἀραβικῆς λέξεις θά εἶναι

γραμμένες με ἀραβικούς χαρακτήρες καὶ με ἑλληνικούς καὶ θὰ σημειώνεται ἢ προφορὰ τους. Θὰ προταγῆι δὲ τοῦ ὄλου ἔργου ἀνάλυσι τῶν γραμματικῶν ἰδιοτήτων τῆς ἀραβικῆς γλώσσας.

ΜΕ ΠΟΛΛΗ εὐχαρίστησι μαθαίνομε τὴ μεγάλη διάδοσι τοῦ Φωσκολιανοῦ Λευκόματος πρὸ ἔβγαλε ἢ “Ἰόνιος Ἀνθολογία” Ζακύνθου. Τὸ συστήνομε θερμὰ στοὺς ἀναγνώστας μας.

ΣΤΗΝ “Ἰσιδα” (18 Φεβρουρίου) εἶχε φανεῖ ἓνα ἄρθρο “Brokers” τοῦ κ. Μαλάνου στὸ ὁποῖο θιγότανε ὁ γνωστός συγγραφεὺς κ. Ἀπ. Λεοντῆς. Μὲ τὸ δικαίωμα τῆς ἀπάντησις, ὁ κ. Λεοντῆς ἔστειλε τὴν παρακάτω ἐπιστολὴν εἰς τὴν “Ἰσιδα” ἢ ὁποία δὲν σεβάσθηκε τὸ δικαίωμά του καὶ ἀρνήθηκε νὰ τὴν τυπώσει. Ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς του ἔστειλε ὁ κ. Λεοντῆς εἰς τὴν “Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη” μετὰ τὴν παράκλησι νὰ δημοσιευθῆι. Τὸ κάνομε εὐχαρίστως ἐκφράζοντας συνάμα πρὸς τὸν ἐκλεκτὸ συνεργάτην μας ὄλη τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἐκτίμησίν μας.

“Ἀλεξάνδρεια 23 Φεβρουαρίου 1928.

«Κύριε Διευθυντὰ τοῦ Περιηδικοῦ «Ἰσις».

„ Τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν τῆς Ἰσίδος θὰ ἀπορεῖ ἴσως γιὰτι
„ δὲν ἔδωσα ὡστόσο, καμμὴν ἀπάντησιν στὸν κ. Τ. Μαλάνο, ὁ
„ ὁποῖος μέσα εἰς τὴν μονοτονίαν τῆς διαφημιστικῆς παθῆσεως τοῦ
„ ἀτόμου του, διὰ τῆς μεθόδου τῆς δυσφημίσεως τρίτων, παίρνει
„ συχνὰ γιὰ μοτίβο καὶ τὸ ὄνομά μου.

„ Ἡ ἀπάντησις πρὸς τοῦ ἀρμόζει δόθηκε ἤδη πρὸ τινος ἀπὸ
„ τὸ περιοδικὸν «Νέα Ἐστία — Τεύχος 2-26, Ἰανουαρίου 15,
„ 1928 — ἔχει δὲ ἐπὶ λέξει ὡς ἑξῆς:

„ Εἰς τὴν Ἀλεξανδρινὴν Τέχνην, ἓνα γράμμα τοῦ κ. Τέλλου
„ Ἄγρα περὶ ἐνὸς Ἀλεξανδρινοῦ ὕβριστοῦ (πρόκειται γιὰ τὸν κ.
„ Μαλάνο) ἐπεριτίθεν ἐντελῶς. Δὲν ἀπαντοῦν σὲ τέτοιους ἀνθρώ-
„ πους οἱ ἄνθρωποι”.

„ Τὰ λόγια αὐτὰ ἀντιπροσωπεύουν ἀπόλυτα καὶ τὴ δικήν μου
„ γνώμη, καὶ φθάνουν γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴ σιωπὴν μου.

Μεθ’ ὑπολήψεως

Α. ΛΕΟΝΤΗΣ”

Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς μου, πρὸς ἔστελα γιὰ νὰ δημοσιευθῆι
στὸ περιοδικὸν “Ἰσις”.

Α. Λ.